

LATVIJAS UNIVERSITĀTES
SOCIĀLO ZINĀTŅU FAKULTĀTES
POLITIKAS ZINĀTNES NODAĻA

**ĢEOPOLITISKIE IZAIČINĀJUMI BALTIJAS VALSTU REĢIONĀ
SPĒKA DRAUDU UN DROŠĪBAS KONTEKSTĀ**

BAKALAURA DARBS

Autors: **Klāvs Rimšāns**

Studenta apliecības Nr.: kr20046

Darba vadītājs: dokt., M.A. Mihails Potapovs

RĪGA 2023

ANOTĀCIJA

Šī darba tēma ir Ģeopolitiskie izaicinājumi Baltijas valstu reģionā spēka draudu un drošības kontekstā. Autora mērķis šī darba izstrādes procesā ir identificēt, vai Baltkrievijas Republika un Krievijas Federācija rada spēka draudus Baltijas valstu drošībai, un kādas pazīmes liecina par spēka draudu esamību vai neesamību, kā arī, kādi ir šo spēka draudu ietekmējošie faktori. Autors izvirzīja izpētes jautājumu - kādas spēka draudu pazīmes ir identificējamās pret Baltijas valstīm no Baltkrievijas un Krievijas?

Darba teorētiskajā rāmī autors iekļāva informāciju par ģeopolitiku, kā arī spēka draudiem, to pazīmēm, kas pierāda to esamību. Autors operacionalizēja “spēka draudu” konceptu un izvirzīja pazīmes, ko izmantoja, lai identificētu spēka draudus no abām aplūkotajām valstīm.

Metodoloģiskajā sadaļā autors pamato, kāpēc spēka draudi un to ietekmējošie faktori tiek identificēti attiecībā no kaimiņvalstīm – Baltkrievijas un Krievijas. Kā arī tiek uzskaitīti avotu veidi, kas tiks izmantoti, lai varētu identificēt spēka draudus no šīm valstīm. Šajā sadaļā autors paskaidro, ka darba izstrādes procesā veiks kontentanalīzi, izmantojot kvalitatīvās pētījumu metodes. Tāpat akcentē sekundāro avotu izmantošanu, kas atbilst darba specifikai.

Darba rezultātā autors secina, ka visas izvirzītās 8 spēka draudu pazīmes izpildījās Krievijas gadījumā, taču divas no tām (militārie izdevumi; ārpolitikas ideoloģiskā orientācija) pilnībā neizpildījās Baltkrievijas gadījumā. Pamatojoties uz šiem secinājumiem, abas šīs valstis rada vērā ņemamus spēka draudus Baltijas valstu drošībai.

Atslēgvārdi: ģeopolitika, spēka draudi, Baltijas valstis, Baltkrievija un Krievija.

ABSTRACT

The topic of this paper is Geopolitical challenges in the Baltic States region in the context of power threats and security. The author's goal in the process of developing this work is to identify whether the Republic of Belarus and the Russian Federation pose power threats to the security of the Baltic States, and what signs indicate the presence or absence of power threats. The author raised a research question - what signs of power threats can be identified against the Baltic states from Belarus and Russia?

In the theoretical framework of the work, the author included information about geopolitics, as well as power threats, their types, which prove their existence and the potential possibility of being identified. The author operationalized the concept of "threat of power" and put forward the characteristics used to identify the threat of power from the two countries under consideration.

In the methodological section, the author justifies why the threat of power and the factors affecting it are identified in relation to neighbouring countries - Belarus and Russia. It also lists the types of sources that will be used to identify threats of power from these countries. In this section, the author explains that in the process of developing the work, content analysis will be conducted using qualitative research methods. It also emphasizes the use of secondary sources that correspond to the specifics of the work.

As a result of the work, the author concludes that all the proposed 8 power threat signs were fulfilled in the case of Russia, but two of them (military expenditures; ideological orientation of foreign policy) were not fully fulfilled in the case of Belarus. Based on these conclusions, both countries pose a significant power threat to the security of the Baltic States.

Keywords: geopolitics, power threats, the Baltic States, Belarus, and Russia.

SATURS

IEVADS	5
1. ĢEOPOLITIKA	8
1.1. Ģeopolitiskie izaicinājumi	9
1.2. Spēka draudi kā ģeopolitisks izaicinājums	11
1.3. Spēka draudu operacionalizācija	14
2. ĢEOPOLITIKAS RAKSTUROJUMS	15
2.1. Metodoloģija	15
2.2. Baltijas valstu ģeopolitikas raksturojums	17
2.3. Kēnigsberga kā būtisks ģeopolitisks subjekts	18
2.4. Krievija kā ģeopolitisks izaicinājums	21
2.5. Baltkrievija kā ģeopolitisks izaicinājums	32
3. BALTIJAS VALSTU SPĒKA DRAUDU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI	39
3.1. Apdraudējums valstu drošībai	39
3.2. Reakcija uz NATO darbībām	39
3.3. Baltkrievijas un Krievijas ārpolitiskā ideoloģija	40
3.4. Ģeogrāfiskais novietojums	41
3.5. Kopsavilkums	42
SECINĀJUMI	43
IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI.....	45

IEVADS

Ģeopolitika ir par varas izmantošanu, par ģeogrāfiju, par darbībām, par to, kā mēs attēlojam šīs darbības. Ģeopolitika ir par to, kā spēcīgākie aktori ir veidojuši pasauli, kā vājākie aktori ir pretojušies šādiem centieniem un atsevišķos gadījumos konstruējuši paši savas pasaules. Ģeopolitika ir par daudzām savstarpēji saistītām darbībām un aktoriem, kā arī ģeogrāfiskajām vietām, kuras tie veido, maina, iznīcina un uztur.¹

Ģeogrāfiskais novietojums ietekmē, piemēram, valsts resursu daudzumu un pieejamību, valsts drošības situāciju, attiecības ar citām valstīm u.c. No šāda aspekta raugoties, ir svarīgi identificēt valstu ģeopolitiskās situācijas un izaicinājumus, lai labāk izprastu valstu drošības situāciju, ar to īstenotās preventīvās darbības, attiecības ar blakus esošajām valstīm un citus faktorus. Pīters Teilors (*Peter J. Taylor*), angļu ģeogrāfs, apgalvo, ka ģeopolitika ir kļuvusi par populāru terminu, lai aprakstītu globālas sāncensības pasaules politikā.²

Pētot ģeopolitiku, ir svarīgi to nošķirt no starptautiskajām attiecībām, proti, ģeopolitikas starpdisciplīnā valstis netiek uzskatītas par vienīgajiem subjektiem. Franču politikas zinātnieks, Emerīks Šoprāds (*Aymeric Chauprade*), apgalvo, ka, pozicionējot valstis par ģeopolitisko ambīciju centriem, nenozīmē, ka valstis ir vienīgie globālie dalībnieki. Atšķirībā no starptautiskajām attiecībām, ģeopolitiskā zinātne pieļauj citus dalībniekus un citas ģeopolitiskās realitātes.³

Tāpat pats termins “ģeopolitika” sevī ietver atbildi par to, kas ir ģeopolitika, proti, ģeogrāfijas un politikas saplūsmē, savstarpējā mijiedarbība u.tml. Sauls Koens (*Saul Bernard Cohen*) apgalvo, ka ģeopolitika ir mijiedarbības analīze starp, no vienas puses, ģeogrāfiskajiem uzstādījumiem un perspektīvām, un, no otras puses, politiskajiem procesiem. Viņš uzskata, ka gan ģeogrāfiskie uzstādījumi, gan politiskie procesi ir dinamiski, un katrs ietekmē, un ietekmējas no otra. Tāpēc var apgalvot, ka ģeopolitika risina šīs mijiedarbības sekas.⁴

Latvijas ģeopolitiskā situācija cauri desmitgadēm ir mainījies. Gan vēsturiski, gan mūsdienās Latvijas ģeopolitiku būtiski ietekmē ģeogrāfiskā tuvība un robežošanās ar Krievijas Federāciju, kas bieži ir realizējusi agresīvu ārpolitiku pret savām kaimiņvalstīm. Padomju Savienība ir okupējusi Latviju un pārējās Baltijas valstis 1940. gada 17. jūnijā, pēc Padomju

¹ Flint, C. (2021). *Introduction to geopolitics*. Routledge. Izgūts no: https://books.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=5503EAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT8&dq=geopolitics&ots=6FL9ols8su&sig=jPbvnyPue7zPHHRoBvIZF4D6SbI&redir_esc=y#v=onepage&q=geopolitics&f=false

² Leonhard van Efferink (2009). *The Definition of Geopolitics – The Classical, French and Critical Traditions*.

Izgūts no:

https://exploringgeopolitics.org/publication_efferink_van_leonhardt_the_definition_of_geopolitics_classical_french_critical/

³ Turpat

⁴ Turpat

Savienības sabrukuma Krievija ir iebrukusi Gruzijā (2008. g.) un Ukrainā (2014. g.). Krievijas Federācija arī mūsdienās, kad Baltijas valstis ir NATO un Eiropas Savienībā, ar maigās varas starpniecību ietekmē Baltiju, tādējādi devalvējot valstu savstarpējo sadarbību. Sākoties Krievijas iebrukumam Ukrainā 2014. gadā un eskalējoties 2022. gada 24. februārī, Krievija tiek uzlūkota kā arvien agresīvāks un bīstamāks aktors, kurš ietekmēs arī Baltijas valstu ģeopolitisko situāciju. Mūsdienu starptautiskajā sistēmā lielvaras īsteno savas ietekmes ekspansiju dažādos reģionos, tādējādi uzlabojot savas ietekmes īstenošanas pozīcijas, efektivitāti un saglabātu lielvaras statusu starptautiskajā sistēmā. Tāpat Baltkrievijas Republika, kas arvien ciešāk sadarbojas ar agresorvalsti Krieviju, rada lielākus ģeopolitiskos izaicinājumus Baltijas valstīm, tādējādi negatīvi ietekmējot reģiona drošības situāciju.⁵

Šī darba **problemātika** iezīmējas tajā, ka valstu ģeogrāfiskos novietojumus nav iespējams mainīt, tajā skaitā arī valstis, ar kurām jārobežojas. Ja valsts ģeopolitiku ietekmē robežošanās ar agresīvu un bīstamu valsti, tas, kas ir maināms un ietekmējams, ir valsts valdošais režīms, kas uztur un veido valsts negatīvo, agresīvo un bīstamo iekšpolitiku un ārpolitiku. Tajā pašā laikā, lielvaras, kas nerobežojas ar kāda konkrēta reģiona valstīm, tāpat īsteno savas ietekmes ekspansiju, lai stiprinātu starptautiskās pozīcijas dažādos pasaules reģionos.

Autora **mērķis** šī darba izstrādes procesā ir identificēt, kādas pazīmes liecina par spēka draudu esamību pret Baltijas valstīm. Darba izstrādes procesā tiks identificēti arī šo spēka draudu ietekmējošie faktori.

Pētījuma ietvaros tiek izvirzīti sekojoši **uzdevumi**:

1. Apkopot teorētisko datu bāzi par ģeopolitiku kā politikas starpdisciplīnu.
2. Operacionalizēt terminu “spēka draudi”, ņemot vērā, ka tā būs primārā pazīme, kas tiks izmantota, lai identificētu un uzskaitītu Baltijas valstu ģeopolitiskos izaicinājumus.
3. Raksturot Baltijas valstu ģeopolitisko situāciju un identificēt ģeopolitiskos (spēka draudu un drošības) izaicinājumus, izmantojot spēka draudu pazīmes.

Pētījuma objekts: spēka draudi pret Baltijas valstīm, to ietekmējošie faktori.

Pētījuma priekšmets: Baltkrievijas un Krievijas īstenotās ārpolitiskās darbības drošības kontekstā.

Šī darba pētniecības nolūkos autors izvirza **izpētes jautājumu**: kādas spēka draudu pazīmes ir identificējamas pret Baltijas valstīm no Baltkrievijas un Krievijas?

⁵ Rimšāns, K. (2022). *Ģeopolitikas izaicinājumi Baltijas valstu reģionā* (Kursa darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa.

Darba **teorētisko bāzi** veidos dažādu ģeogrāfu un ģeopolitikas ekspertu definīcijas par ģeopolitiku, kā arī termina “spēka draudi” operacionalizēšana un konceptualizēšana, lai būtu iespējams identificēt Baltijas valstu spēka draudus, to ietekmējošos faktoros. Tāpat tiks apkopoti arī citu autoru iepriekš veiktie pētījumi, lai būtu iespējams izskaidrot likumsakarības.

Pētījuma izstrādes procesā tiks izmantota kvalitatīvās analīzes metode, dokumentu un citu datu analīzes ietvaros.

Darba **empīriskajā daļā** autors apkopos un analizēs Baltijas valstu spēka draudus un to ietekmējošos faktoros. Ietekmējošo faktoru identificēšanā autors fokusēsies uz valstīm, kā būtiskiem ietekmes subjektiem. Krievijas Federācija un Baltkrievijas Republika darba empīriskajā daļā būs galvenie ģeopolitisko izaicinājumu subjekti attiecībā uz Baltijas valstu drošību spēka draudu kontekstā.

Šī darba **novitāte** ir identificējama tajā, ka vienkopus tiks apkopota informācija par Baltijas valstu ģeopolitiskajiem izaicinājumiem spēka draudu un drošības kontekstā, to ietekmējošajiem faktoriem, tādējādi papildinot akadēmisko darbu kopumu un sniedzot ieguldījumu tajā.

Darba **ierobežojošie faktori** ir pilnīgas informācijas nepieejamība. Attiecībā uz ģeopolitiskajiem izaicinājumiem, autors nespēs gūt pieeju visaktuālākajiem avotiem, lai identificētu spēka draudu pazīmes pret Baltijas valstīm, jo šāda informācija nereti ir klasificēta, un ir nepieciešama padziļinātāka izpēte, lai apstiprinātu kādas problemātikas, apdraudējuma vai izaicinājuma esamību.

1. ĢEOPOLITIKA

Lai veiksmīgi izprastu ģeopolitiku un būtu iespējams identificēt ar to saistītos izaicinājumus spēka draudu un drošības kontekstā, ir nepieciešams gūt niansētu un precīzu definējumu terminam *ģeopolitika*. Jau ievadā autors ieskicēja dažādus faktorus, kas raksturo ģeopolitiku, proti, tā sevī iekļauj varas izmantošanu, apraksta globālas sāncensības, kā arī tā ir ģeogrāfijas un politikas mijiedarbība.

Vārdu “ģeopolitika” sākotnēji izdomāja zviedru politologs Rūdolfs Kjellēns (*Rudolf Kjellen*). Tā lietojums visā Eiropā izplatījās laikā starp Pirmo un Otro pasaules karu (1918-1939), bet vēlāk tas izplatījās globāli.⁶ Viņš uzskatīja, ka fiziskās un apkārtējas vides nianse ietekmē valsts militārās, politiskās un ekonomiskās īpašības. Kjellēns izmantoja ģeopolitiku, lai izprastu tās ietekmi uz ģeogrāfiskiem faktoriem, piemēram, kalniem, okeāniem, dabas resursiem, enerģētiku un iedzīvotājiem, kas ietekmē valsts politisko nozīmi. Frīdrihs Ratcels, vācu ģeogrāfs un etnogrāfs, saskaņā ar bioloģisko analogiju, ticēja telpiskajai valsts izaugsmei un izvirzīja septiņus noteikumus valstu dzīvotspējai. Viņš uzskatīja, ka ir trīs ļoti svarīgi ģeogrāfiski faktori valstu attīstībai, tie ir: noteikta teritorija ar dabisko stāvokli un ģeopolitisko situāciju ar citām valstīm, līdzīga iedzīvotāju populācija, kas ir sasaistē ar valsts ģeogrāfisko novietojumu, visbeidzot, valsts attīstība, ko ietekmē dabiski faktori, piemēram, iedzīvotāju skaita pieaugums, kas tādējādi valstij veicina nepieciešamību pēc lielākām teritorijām.⁷

Ģeopolitika novēro un spekulē par ģeogrāfisko vajadzību ietekmi uz politiskajiem notikumiem un valstu politisko formu izmaiņām, tā novēro valstis kā dinamiskas parādības. Ģeopolitika kā sistemātiska disciplīna pēta valsts kā dzīva organisma raksturu. Empīriski tiek pētīts dzimstības pieaugums, dzīves apstākļi un nāve, lai noteiktu darbības likumus. Ģeopolitikas priekšmets sevī ietver arī problēmas, kas saistītas ar iedzīvotājiem, jautājumus par valstu savstarpējām attiecībām, tā ietver arī tautas ģeneratīvos instinktus, kas noved pie kolonizācijas dažādās formās, rasēs, nacionālismā un gandrīz jebkurā citā situācijā, kas attiecas uz valstu paplašināšanos. Ģeopolitikas diskursā veids, kā nodrošināt apmierinoša ģeopolitiskā stāvokļa uzturēšanai nepieciešamo resursu un telpas kontroli, ir reti apspriests jautājums. Ģeopolitiku var rezumēt, kā mēģinājumu atrast deterministisku, uz cēloni balstītu, principu, kas kontrolē valstu attīstību. Tam galvenais noteicošais faktors ir ģeogrāfiskie apstākļi.⁸

⁶ Deudney, D. H. (2023, March 6). *geopolitics*. *Encyclopedia Britannica*. Izgūts no: <https://www.britannica.com/topic/geopolitics>

⁷ Rimšāns, K. (2022). *Ģeopolitikas izaicinājumi Baltijas valstu reģionā* (Kursa darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa.

⁸ Hagan, C. B. (1942). *Geopolitics*. *The Journal of Politics*, 4(4), 484–486, 489. Izgūts no: <https://doi.org/10.2307/2125653>

Viens no ģeopolitikas mērķiem ir uzsvērt to politisko pārsvaru, proti, šajā kontekstā dominē jautājums ne tikai par varu cilvēka izpratnē vai materiālo resursu izpratnē, bet arī tiek ņemts vērā ģeogrāfiskais konteksts, kurā šī vara tiek īstenota: gandrīz visos starptautiskajos darījumos, kas ietver dažādus opozīcijas, pretestības, cīņas vai konflikta elementus, atrašanās vietas faktori, telpa un attālums starp pusēm, kas mijiedarbojas, ir nozīmīgi mainīgie. Jāakcentē, ka ģeogrāfiskā vide nenosaka konkrētas valsts ārpolitikas vai iekšpolitikas mērķus, vai valsts mēroga stratēģijas. Ģeogrāfija vai ģeogrāfiskās konfigurācijas sniedz iespējas politikas veidotājiem. Politiskie mērķi ir politikas veidotāju izvēles sekas. Tieši no šīm izvēlēm politiskā un stratēģiskā nozīme ir piesaistīta ģeogrāfiskajām konfigurācijām un vietām. Tas arī atspoguļo politikas kā lēmumu pieņemšanas procesa būtību. Šajā procesā ģeogrāfiskie faktori, kas ietekmē politiku, ir politikas veidotāju rezultāts, izvēloties konkrētus mērķus un mēģinot tos realizēt apzinātā stratēģiju formulēšanā. Šīs attiecības starp ģeogrāfisko vidi un lēmumu pieņemšanas procesu ir dinamiskas. Ģeopolitiska ir dinamiska, tā attīstās, mainoties starptautiskajai sistēmai un tās darbības videi. Ģeogrāfisko iestatījumu dinamiskais raksturs lielā mērā nosaka ģeopolitisko modeļu un iezīmju izmaiņas. Šie iestatījumi mainās, reaģējot uz tādām parādībām, kā dabas resursu atklāšana vai izsīkšana, cilvēku kustība un kapitāla plūsmas, kā arī ilgtermiņa klimata pārmaiņas. Tādējādi pāreja no lauku ainavām uz pilsētu vai no ražošanas uz pakalpojumu ekonomiku ir ģeogrāfiskas pārmaiņas, kas atspoguļojas mainīgajos nacionālajos ideālos un mērķos.⁹

1.1. Ģeopolitiskie izaicinājumi

Ņemot vērā valstu dažādās ģeopolitiskās situācijas un īstenotās politikas, ir nepieciešams identificēt iemeslus, kuru dēļ valstis rīkojas atšķirīgi. Nereti valstu diversificētā rīcības pieeja ir saistīta ar tās ģeogrāfisko novietojumu, robežojoties ar valstīm, kas rada apdraudējumu, izaicinājumus, konkurenci u.tml. Ģeopolitikas starpdisciplīna balstās arī uz dažādiem izaicinājumiem, riskiem, ko ietekmē un intensificē dažādi faktori. Pie ģeopolitiskajiem izaicinājumiem var pieskaitīt lielvaru tuvumu mazākai valstij, kas ir spējīga ar dažādiem ietekmes mehānismiem, lielākiem un diversificētākiem resursiem ietekmēt citu valsti.

Starptautisko attiecību zinātnē jēdziens “ietekme” bieži tiek izmantots diskusijās par varu. “Spēks” un “ietekme” var tikt lietoti kā sinonīmi. Roberts Dāls (*Robert Dahl*) apzīmē abus kā “ietekmes jēdzienus”, kas apraksta “cilvēku dalībnieku attiecības tādā veidā, ka viena vai vairāku dalībnieku vēlmes, preferences vai nodomi ietekmē viena vai vairāku citu

⁹ Rimšāns, K. (2022). *Ģeopolitikas izaicinājumi Baltijas valstu reģionā* (Kursa darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa.

dalībnieku darbības, vai noslieci uz darbību. Virziens, kas atbilst ietekmes izplatītāju vēlmēm vai nodomiem un nav pretrunā ar tām. Pirmkārt, ietekme ir relatīva, tas attiecas uz asociāciju starp diviem dalībniekiem, tātad nav viena īpašums. Otrkārt, ietekme ir cēloņsakarība, ietekmētājs (aktors A) izmaina sava mērķa (aktors B) uzvedību. Treškārt, ietekme ir mērķtiecīga. Ietekmētājam ir jāspēj novirzīt mērķa uzvedību vēlamajā virzienā vai vismaz neitrālā virzienā, nevis tikai mainīt to.¹⁰

Katras ietekmējošās valsts rīcībā ir dažādi varas resursi, kurus tā var izmantot starptautiskās ietekmes veicināšanā. Šie varas resursi var būt materiāli – valsts militārā, dabas resursu bāze, iedzīvotāji, ekonomiskā bagātība un tehnoloģijas ir varas resursi. Varas resursi var būt arī ideāli – tie ietver valsts kultūru, vērtības un politiskās, juridiskās un izglītības sistēmas. Visbeidzot, varas resursi var būt pozicionāli, piemēram, valsts vadība starptautiskajās organizācijās. Turpretim ietekmētājs mobilizē savus varas resursus, izmantojot ietekmes aktivitātes: darbības, kas var kultivēt starptautisku ietekmi. Šīs ietekmes darbības var iedalīt četrās kategorijās, pamatojoties uz primāro jomu, kurā tās tiek veiktas: militārā, ekonomiskā, diplomātiskā un informatīvā. Militārās darbības sevī ietver spēka draudus vai izmantošanu, starptautiskā bāze un sadarbība drošības jomā. Ekonomiskās ietekmes darbības ietver tirdzniecības praksi, ārvalstu tiešās investīcijas, aizdevumus un aizjūras attīstības palīdzību. Diplomātiskās aktivitātes ietver diplomātisko atzīšanu un diplomātisko klātbūtni, alianses, oficiālas vizītes un atbalstu starptautiskajās organizācijās. Informatīvās ietekmes aktivitātes ietver publisko diplomātiju, starptautisko apraidi, kultūras eksportu un izglītības iespējas.¹¹

Ietekmējošā valsts var veikt ietekmes darbības ar apzinātu mērķi – iegūt vai uzturēt ietekmi uz mērķa valsti. Šīm apzinātām ietekmes darbībām var būt īstermiņa vai ilgtermiņa mērķi, ietekmētājs var censties radīt starptautisku ietekmi un izraisīt tūlītējas izmaiņas mērķa uzvedībā vai arī veikt šīs darbības, lai attīstītu ietekmi, ko tas var izmantot nākotnes perspektīvajiem plāniem, tātad preventīvi īstenot ietekmi. Tomēr ietekmes aktivitātes var tikt veiktas arī citu iemeslu dēļ, piemēram, lai veicinātu valsts drošības mērķus, bet vienlaikus radītu starptautisku ietekmi. Kopumā valsts ar lielākiem un daudzveidīgākiem varas resursiem var iesaistīties biežākās, daudzveidīgākās un lielāka mēroga ietekmes aktivitātēs nekā valsts, kurai ir mazāk varas resursu. Taču vienkārša iesaistīšanās liela apjoma ietekmēšanas aktivitātēs negarantē, ka valsts iegūs starptautisku ietekmi. Lai ietekme būtu veiksmīga, tām ir jāaktivizē

¹⁰ Rimšāns, K. (2022). *Ģeopolitikas izaicinājumi Baltijas valstu reģionā* (Kursa darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa.

¹¹ Turpat

spēka mehānismi. Varas mehānismi ir tilts starp valsts ietekmes darbībām un faktisko ietekmi. Tie izskaidro, kāpēc mērķa valsts pielāgo savu uzvedību atbilstoši ietekmētāja vēlmēm.¹²

1.2. Spēka draudi kā ģeopolitisks izaicinājums

Lai būtu iespējams identificēt spēka draudus kā ģeopolitiskas izaicinājumu Baltijas valstīm, ir nepieciešams precizēt un definēt, kas ir spēka draudi, kā tos identificēt.

Kā noteikt, vai cita valsts ir nozīmīgs militārs apdraudējums, jau sen ir bijis galvenais jautājums starptautisko attiecību izpētes diskursā. Spēka draudus var identificēt dažādi, proti, tie var būt, ja valsts veido alianses, paaugstina izdevumus aizsardzībai, veido īpašas tirdzniecības attiecības un režīma esamība. Lai gan liberālie teorētiķi un reālisti ir vienisprātis, ka spēka draudu uztvere ir starptautisko attiecību stūrakmens, pastāv plašas domstarpības par faktoriem, kas veicina bailes no citām valstīm. Šī joma ir īpaši sadalīta starp tiem, kuri uzskata, ka tādi materiālie faktori, kā militārā spēka balanss, nosaka draudu uztveri, un tiem, kuri uzskata, ka ideācijas faktori, piemēram, kopīgas demokrātiskās vērtības, nosaka draudu uztveri.¹³ Ideācija attiecas uz uzvedības izmaiņu prognozēšanas modeli, kas pārbauda, kā cilvēki domā un uztver uzvedību. Ideācijas faktori iedalās trīs kategorijās: kognitīvie, tostarp uzskati, normas un pašefektivitāte; emocionālie, tostarp bailes un uzticēšanās; un sociālie, tostarp atbalsts un ietekme.¹⁴

Daudzi zinātnieki draudus modelē netieši pamatojoties uz spēju vai uzvedības rādītājiem, piemēram, militārajiem izdevumiem, tieksmei/gatavībai iesaistīties militarizētos starpvalstu strīdos un valsts kopējā ārpolitikas ideoloģiskā orientācija kā psiholoģiskais faktors. Citi starptautisko attiecību zinātnieki uzsver subjektīvo faktoru nozīmi, īpaši elites priekšstatus par potenciālo pretinieku spēku un ambīcijām. Šie zinātnieki lielā mērā izmanto teksta materiālus (piem., avīžu rakstus, diplomātiskus ziņojumus, personīgos dokumentus un parlamenta procesu failus), lai rekonstruētu politiskās elites uzskatus par citu valstu iespējām un nodomiem.¹⁵

¹² Rimšāns, K. (2022). *Ģeopolitikas izaicinājumi Baltijas valstu reģionā* (Kursa darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa.

¹³ Rousseau, D. L. (2006). *Identifying threats and threatening identities: The social construction of realism and liberalism*. Stanford University Press. Izgūts no:
https://books.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=utmQUyGq_P0C&oi=fnd&pg=PP17&dq=Identifying+Threats+and+Threatening+Identities:+The+Social+Construction+of+...&ots=JVBo1m9Uls&sig=Bx1mtGapt8YnrDhaqqL78xL9SDU&redir_esc=y#v=onepage&q=Identifying%20Threats%20and%20Threatening%20Identities%3A%20The%20Social%20Construction%20of%20...&f=false

¹⁴ Yukich, J.O., Hutchinson, P., Candrinho, B. *et al.* Ideational factors and their association with insecticide treated net use in Magoé District, Mozambique. *Malar J* **21**, 387 (2022). Izgūts no:
<https://doi.org/10.1186/s12936-022-04405-1>

¹⁵ Trubowitz, P., & Watanabe, K. (2021). The geopolitical threat index: A text-based computational approach to identifying foreign threats. *International Studies Quarterly*, *65*(3), 852-865. Izgūts no:
<https://academic.oup.com/isq/article/65/3/852/6278490>

Draudi pastāv vismaz divos veidos. Pirmais un biežāk sastopamais ir latentais un nenoteiktais veids. Stīvens Mārtins Volts (*Stephen Walt 1987*) uzskata, ka alianses veidošanas teorija ir ļoti saistīta ar to, tāpat kā Berija Buzana (*Barry Buzan 1983*) diskusija par valsts drošības politiku. Mēģinājumi novērtēt un identificēt draudus ietver militārās spējas, militārie izdevumi vai vispārīgais CINC punktu skaitu, kas aptver valsts potenciālu būt agresīvai un spējīgai uzbrukt jebkurā laikā. Otrs draudu uztveres veids ir krīzes kaulēšanās kontekstā, kur aktori izsaka skaidrus paziņojumus ar nolūku piespiest otru aktoru rīkoties otra interesēs.¹⁶

Līnija, ko indivīdi un sabiedrība novelk starp sevi un otru, nosaka, vai materiālie faktori tiek uzskatīti par svarīgiem draudu novērtējumā. Ja viens otru definē kā ārpus grupas locekli, tad, visticamāk, papildīsies reālistu prognozes par materiālo līdzsvaru un relatīvo ieguvumu nozīmīgumu. Turpretim, ja viens otru definē kā grupas dalībnieku, tad visticamāk, tiks atbalstītas liberālās prognozes par materiālo faktoru neatbilstību un absolūto ieguvumu nozīmi. Turklāt liberālā identitāte ir tikai viena no daudzajām iespējamām kopīgajām identitātēm, kuras varētu atklāt, pētot attiecības starp valstīm. Reālisti ilgu laiku ir novilkusi robežu starp valsti un visām citām ārējām partijām. Sagrupējot nepiederošos vienā “ārgrupā”, reālisti aicina domāt, ka visas šīs vienības ir potenciāli draudi, kas varētu kļūt par aktīviem draudiem, ja tās iegūtu pietiekamu militāro spēku.¹⁷

Klasiskie reālisti un mūsdienu spēka balansa teorētiķi apgalvo, ka draudi ir spēka asimetrijas funkcija. Arguments ir pamatojams ar pieņēmumu, ka visi nepiederošie jeb “ārpus grupas esošie” ir potenciāli draudi. Makjavelli (*Machiavelli*) to pamatoja ar cilvēku vēlmi iegūt un paplašināties. Tomasam Hobsam (*Thomas Hobbes*) sistēmas anarhiskā sistēma izskaidroja draudus. Jebkurš varas ieguvums no citas valsts pēc būtības ir drauds. Ņemot vērā to, ka visiem “ārgrupas” subjektiem ir nodoms kaitēt, vienīgais jautājums ir, vai viņiem piemīt spēja īstenot kaitējumu. Ja otra valsts ir būtiski vājāka par citu valsti, tā nevar tai kaitēt, jo tai nav spēju nodarīt kaitējumu. Tomēr, ja otrai valstij ir vienāda vai lielāka vara (vai pārskatāmā nākotnē varētu būt), tad ir jālīdzsvaro pret šīs otras valsts spēku, paaugstinot savu militāro noturības kapacitāti vai sadarbojoties ar citām valstīm, piemēram, veidojot militāras alianses. Klasisko reālistu perspektīvā pietiek ar pašreizējo vai potenciālo jaudas asimetriju, lai radītu draudus.¹⁸

¹⁶ Katagiri, A., & Min, E. (2015, September). Identifying threats: Using machine learning in international relations. In *annual meeting of the American Political Science Association*. Izgūts no: <https://static1.squarespace.com/static/5b429912f407b44e472b2118/t/5b42ad050e2e72bb806b681d/1531096326842/ThreatNoteDraft.pdf>

¹⁷ Yukich, J.O., Hutchinson, P., Candrinho, B. *et al.* Ideational factors and their association with insecticide treated net use in Magoe District, Mozambique. *Malar J* **21**, 19 (2022).

¹⁸ Rousseau, D. L. (2006). *Identifying threats and threatening identities: The social construction of realism and liberalism*. Stanford University Press, 17-18.

Identitātes loma klasiskajā reālismā variē no nebūtiskas līdz ārkārtīgi svarīgai. Vienā kontinuitātes pusē Hobss apgalvo, ka valstis ir vienoti racionāli dalībnieki un, ka visām valstīm ir līdzīgas preferences. Tādējādi identitāte nav mainīgais lielums interešu vai draudu aprēķinā. Tomēr ne visi spēka balansa teorētiķi ievēro šo strukturālo argumentāciju. Hanss Morgenthaus (*Hans Morgenthau*), kurš uzsver gan cilvēka dabu, gan struktūru, nošķir “*status quo*” no “imperiālisma” valstīm. “*Status quo*” valstis, visticamāk, neizraisīs un neiniciēs agresiju, un mērens “*status quo*” valstu militārais pieaugums ne vienmēr prasa reakciju uz to. Ik pa laikam starptautiskajā sistēmā parādās agresīvas imperiālistiskās valstis. Tādā situācijā valstu identitātei ir nozīme, jo divām “*status quo*” valstīm ir mazāka iespēja iekļūt drošības dilemmas spirālē nekā citiem valstu pāriem. Valstis ar līdzīgu identitāti otru var mazāk uzskatīt par imperiālistisku subjektu. Demokrātiska valsts citas demokrātiskas valsts uzvedību, visticamāk, uzskatīs par “*status quo*” valsti, nevis fašistisku valsti.¹⁹ Saskaņā ar politologu Rendālu Švelleru (*Randall Schweller*) “*status quo*” valstis vēlas saglabāt pastāvošo starptautisko kārtību un vispārējo varas sadalījumu principus. “*Status quo*” valstīm ir jāpieņem un jāīsteno kopīgās normas un kārtība, lai garantētu sistēmas eksistenci. Piemēram, valsts iesaistīšanās galvenajās globālajās institūcijās ir “*status quo*” pieņemšana, jo liela daļa valstu uzskata, ka kopēja sadarbšanās ir labākais veids, kā risināt strīdus starptautiskajā kārtībā. Savukārt **revizionisms** ir valsts neapmierinātība ar starptautisko kārtību. Revizionistiskām valstīm ir griba mainīt pieņemtās normas, ko īsteno “*status quo*” valstis, vēlme graut iedibināto kārtību, lai palielinātu savu spēku un prestižu. Revizionistiskas valstis izmantos militāru spēku, lai mainītu starptautisko kārtību un ierobežotu “*status quo*” vērtību izplatību.²⁰

Atbildot uz jautājumu, kad valstis tiek uzskatītas par draudiem neoreālismā, Kenets Valcs (*Kenneth Waltz*), tāpat kā viņa klasiskie reālistu priekšteči, apgalvo, ka draudi ir varas asimetrijas funkcija. Ja jūsu kaimiņam vai mijiedarbības partnerim ir lielāka vara nekā jums, jums vajadzētu justies apdraudētam, jo anarhiskajā sistēmā viņam nekas neliedz izmantot spēku pret jums, lai atrisinātu konfliktu. Lai gan Valcs atzīst, ka vara ir sarežģīts ekonomisku, politisku, demogrāfisku un ģeogrāfisku faktoru sajaukums, viņš uzskata, ka uzdevums klasificēt valstis aptuveni pēc kapacitātes ir diezgan vienkāršs. Valcs skaidri noraida Volta ierosināto draudu uztveres paplašināšanos. Valcs apgalvo, ka draudi ir militārā spēka, ģeogrāfiskā tuvuma, uzbrukuma spējas un agresīvu nodomu funkcija. Lai gan šis papildinājums varētu uzlabot prognozēšanas spēku valsts līmenī, Valcs uzskata, ka tas rada milzīgas izmaksas, jo tiek zaudēta teorētiskā uzmanība. Valcs apgalvo, ka visas valstis uzvedas līdzīgi attiecībā uz drošību: neatkarīgi no tā, vai līderis ir demokrāts vai autokrāts, kapitālists vai komunistis, musulmanis

¹⁹ Turpat

²⁰ Anon (2010). *USA: Status Quo or Revisionist Power?* Izgūts no: <https://www.e-ir.info/pdf/5090>

vai katolis, viņš balansēs pret spēcīgākām valstīm. Komunistu un musulmaņu valstu vadītāji var vēlēties sasniegt citus mērķus, bet nespēja nostādīt valsts drošību augstāk par citiem politikas mērķiem ilgtermiņā apdraudēs valsts izdzīvošanu un pastāvēšanu. Valsts nevar veicināt komunismu vai islāmu, ja valsts beidz pastāvēt.²¹ Tāpat pie draudu asimetrijas funkcijas ir pieskaitāmi hibrīddraudī, to īstenošana. Tie tiek īstenoti nepiesakot karu, kā arī izdarot ekonomisku, politisku, militāru un diplomātisku spiedienu. Hibrīdkarš ir valstu vienību darbība, kas tiek veikta bez atklātas militāras agresijas, lai izvairītos no starptautiskā spiediena.²²

Apkopojot teorētisko materiālu bāzi par spēka draudiem, autors ir identificējis dažādas “spēka draudu” pazīmes un secina, ka potenciālus spēka draudus var preventīvi identificēt tādos gadījumos, ja valsts veido alianses ar citām agresīvām valstīm; paaugstina aizsardzības budžetu, lai veicinātu militārās spējas; veido īpašas tirdzniecības attiecības; eksistē valsts režīms, kas ir agresīvs; valstij ir tieksme un gatavība iesaistīties militāros strīdos; valsts kopējā ārpolitikas ideoloģiskā orientācija; militārās spējas; CINC punktu skaits; krīzes kaulēšanās (šantāža); ja valsts tiek ierāmēta kā “ārgrupas” subjekts; ja valsts ir “*status quo*” vai “*revizionāra*”; lielāka varas esamība; ģeogrāfiskais tuvums.

1.3. Spēka draudu operacionalizācija

Iepriekšējā apakšnodaļā autors aplūkoja, kā dažādi teorētiķi definē “spēka draudu un draudu” koncepta nozīmi starptautisko attiecību kontekstā, kā arī, kas ir pazīmes, kas veicina vienas valsts “satraukumu” par potenciāla apdraudējuma iespējamību no citas valsts. Šī darba izstrādes procesā ir nepieciešams operacionalizēt termina “spēka draudi” nozīmi, proti, jāizvirza pazīmes, kuras tiks izmatotas, lai darba empīriskajā daļā būtu iespējams identificēt potenciālu spēka draudu esamību vai neesamību pret Baltijas valstīm. Šī darba izstrādes procesā autors fokusēsies uz divām valstīm – Baltkrieviju un Krieviju.

Šajā darbā ar spēka draudiem autors nedomā klasificēt, vai kāda no valstīm ir draudējusi vai draudēs Baltijas valstīm ar militāru spēku, bet gan, kādas pazīmes liecina par spēka draudu esamību attiecībā pret Baltijas valstīm. Ņemot vērā, ka ir vairākas spēka draudu pazīmes, tās tiks iedalītas divās grupās – materiālie faktori un nemateriālie faktori. Ne visas no šīm pazīmēm ir pilnībā klasificējamas kā tieši spēka draudu pazīmes, dažas no tām ir pazīmes, kas liecina arī

²¹ Rousseau, D. L. (2006). *Identifying threats and threatening identities: The social construction of realism and liberalism*. Stanford University Press, 18-19.

²² Sadowski, A., & Maj, J. (2022). Interoperability and Complementarity of Civil Defense as Crucial Problems of Regional Security: The Case of the Suwalki Corridor. *The Journal of Slavic Military Studies*, 35(2), 205-225. Izgūts no: <https://www-tandfonline-com.databases.lanet.lv/doi/epdf/10.1080/13518046.2022.2139576?needAccess=true&role=button>

par to, ka valsts ir klasificējama kā potenciāls drauds. Neskatoties uz to, autors arī šīs pazīmes izmantos pētījumā, jo pazīme par valsti kā draudu sasaistās ar drošības prizmu, kas šajā bakalaura darbā ir aktuāla un nav nodalāma atsevišķi. Šajā darbā, pētot un identificējot spēka draudus, valsts tiks pētīta kā vienots aktors, kuras ārpolitiskā rīcība nosaka, vai valsts ir spējīga īstenot spēka draudus pret citu kaimiņvalsti.

Pazīmes, kas tiks izmantotas, lai definētu “spēka draudus” šī darba izstrādē, ir – valsts iesaiste alianšu veidošanā ar citām agresīvām valstīm; aizsardzības budžeta paaugstināšana savas militārās kapacitātes veicināšanai; agresīvs valsts režīms; valstij ir tieksme un gatavība iesaistīties militārā konfrontācijā; valsts kopējā ārpolitikas ideoloģiskā orientācija; militārās spējas; valsts ierāmēšana kā “ārgrupas” subjekts; “*status quo*” vai “revizionāras” valsts statuss. Te gan jāakcentē, ka visas šīs pazīmes ir jāapskata kopainā ar pārējām pazīmēm, proti, tās nevar vērtēt atsevišķi un secināt spēka draudu esamību, ja izpildās viena pazīme. Piemēram, aizsardzības budžeta paaugstināšanas kontekstā arī Latvija varētu tikt uzskatīta par spēka draudu, taču Latvijas kontekstā neizpildās pazīme par ārpolitisko orientāciju. Tāpat jāņem vērā motivācija un konteksts, kāpēc militārais budžets šajā sakarā tiek paaugstināts – aizsardzībai, prevencijai, atturēšanai vai potenciālas militāras intervences īstenošanai nākotnē.

2. ĢEOPOLITIKAS RAKSTUROJUMS

2.1. Metodoloģija

Jau iepriekš autors minēja, ka darba izstrādes procesā, identificējot spēka draudus Baltijas valstu reģionam, fokuss būs vērsts uz divām valstīm – Baltkrievijas Republiku un Krievijas Federāciju. Ņemot vērā, ka spēka draudu primārais fokuss ir uz drošību un aizsardzību, autors koncentrēsies uz abu balstu nacionālo drošības stratēģiju dokumentiem. Darba ietvaros tiks aplūkoti tādi drošības stratēģijas dokumenti, kā:

- Krievijas Federācijas “Nacionālās drošības stratēģija 2021” (*О Стратегии национальной безопасности Российской Федерации 2021*);
- Baltkrievijas Republikas “Valsts drošības koncepcija” 2023 (*Концепция национальной безопасности Республики Беларусь 2023*);

Šī darba izstrādes procesā tiks veikta šo drošības dokumentu kontentanalīze, izmantojot kvalitatīvās pētījumu metodes.

Papildus kontentanalīzes metodei darba izstrādes procesā tiks analizēti arī sekundārie avoti, kas atbilst izvirzītajai darba tēmai, piemēram, žurnālistu pētījumi par šīm valstīm, tāpat arī drošības stratēģiju pētnieku pētījumi, oficiālo amatpersonu vēstījumi u.tml. Lai analizētu

sekundāros avotus, autors pielietos deskriptīvo analīzes metodi. Sekundārie avoti būs atlasīti atbilstoši aktualitātei un Baltkrievijas, un Krievijas ārpolitikas specifikai.

Autora izvēle pētījumu fokusēt uz Baltkrieviju un Krieviju ir skaidrojama ar to, ka abas šīs valstis ir vienīgās ar Baltijas valstīm robežojošās valstis, kas rada potenciālu apdraudējumu. Kamēr visas trīs Baltijas valstis ir gan Eiropas Savienības (turpmāk ES), gan NATO dalībvalstis, tikmēr gan Baltkrievija, gan Krievija ir abu šo organizāciju neatbalstošas valstis. Krievija un Baltkrievija uzlūko NATO kā potenciālu apdraudējumu savu valstu teritoriālajai nedalāmībai, neatkarībai un drošībai, neskatoties uz to, ka NATO funkcijas ir aizsardzības un miera nodrošināšana, nevis citu valstu iekarošana.

Lūkojoties ģeogrāfiski, Krievija robežojas ar visām trim Baltijas valstīm – ar Igauniju un Latviju robeža veidojas ar Krievijas pamatteritoriju, turpretim ar Lietuvu robeža veidojas ar Kēnigsbergas eksklāvu. Tāpat Krievija ir valsts ar izteikti agresīvu un imperiālistisku ārpolitiku, to pierāda gan Padomju Savienības īstenotā Baltijas valstu nelikumīgā okupācija 1940. gada 17. jūnijā, gan Krievijas īstenotā Ukrainai piederošās Krimas aneksija un kara eskalācija Ukrainā 2022. gada 24. februārī.²³ Šie ir tikai daži konflikti, kas ir īstenoti Eiropas kontinentā, tāpat var pieminēt iebrukumu Gruzijā 2008. gadā²⁴ un Krievijas iesaisti Sīrijas karā.²⁵ Ņemot vērā šos faktorus, Krievija ir klasificējama kā agresīva lielvalsts, kas ir spējīga bez pamatota iemesla un bez provokācijas iebrukt suverēnu valstu teritorijās, lai īstenotu savu ģeopolitisko ietekmi starptautiskajā sistēmā.

Attiecībā uz Baltkrieviju, šī valsts robežojas ar divām no Baltijas valstīm – Lietuvu un Latviju. Baltkrievija tiek izvēlēta, jo tā ir ciešs sadarbības partneris Krievijai gan ekonomikas, gan drošības, gan militārajā jomā. Ar Krievijas palīdzību un asistenci, Baltkrievija īstenoja hibrīdkaru pret Latviju, Lietuvu un Poliju, organizēti un mērķēti sūtot bēgļus no Austrumu valstīm uz Latvijas, Lietuvas un Polijas robežām, lai radītu spiedienu uz šīm valstīm un pārbaudītu šo valstu robežu noturību, valstu reakciju uz situāciju u.tml. Lai gan Baltkrievijas militārā kapacitāte nav ne tuvu pielīdzināma Krievijas militārajām spējām, tā ir definējama kā pietiekami bīstama valsts ar gatavību iesaistīties militāros konfliktus, ko pierādīja Baltkrievijas militārā iesaiste Krievijas uzsāktajā iebrukumā Ukrainā, kad arī no Baltkrievijas teritorijas tika izšautas raķetes Ukrainas virzienā.

²³ LSM (2022). *Putina režīms sācis masīvu uzbrukumu Ukrainai*. Izgūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/putina-rezims-sacis-masivu-uzbrukumu-ukrainai.a445043/>

²⁴ LSM (2013). *Aprit pieci gadi kopš Gruzijas un Krievijas kara sākuma*. Izgūts no: https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/aprit-pieci-gadi-kops-gruzijas-un-krievijas-kara-sakuma.a62744/?utm_source=lsm&utm_medium=theme&utm_campaign=theme

²⁵ Allison, R. (2013). *Russia and Syria: explaining alignment with a regime in crisis*. *International Affairs*, 89(4), 795-823. Izgūts no: <https://academic.oup.com/ia/article/89/4/795/2417157>

Abu šo valstu līderi – Aleksandrs Lukašenko un Vladimirs Putins ir pie varas jau vairākas desmitgades, neviens no šiem līderiem nav leģitīmi un demokrātiski ievēlēts. Šie līderi neievēro cilvēktiesības, tiesiskumu, demokrātiskas vērtības, abi šie līderi ir definējami kā diktatori.

Ņemot vērā visus pieminētos faktorus par šīm valstīm, ir pamatoti uzskatīt, ka šīs valstis ir potenciāls apdraudējums Baltijas valstu reģiona drošībai, tāpēc Baltkrievijas un Krievijas izvēle spēka draudu analīzei ir aktuāla un jēgpilna.

2.2. Baltijas valstu ģeopolitikas raksturojums

Baltijas valstu ģeopolitiku, līdzīgi kā visas Eiropas ģeopolitisko telpu, stipri sašūpoja Krievijas brutālā kara uzsākšana Ukrainas teritorijā. Lai gan Baltijas valstis nerobežojas ar valsti, kur notiek aktīva kara darbība, tās robežojas ar valsti, kas īsteno šo karu. Šis ir iemesls, kas ir veicinājis Baltijas valstīm rūpīgāk apdomāt savu drošības situāciju, kā to stiprināt un preventīvi aizsargāt.

Baltijas reģionu veido trīs valstis: Igaunija, Latvija un Lietuva. Ģeogrāfiski un vēsturiski Baltijas reģiona valstis bija vārti uz Rietumiem (īpaši padomju laikā). Ģeopolitiski tā ir dabiskā rietumu robeža Krievijai. Baltijas valstu neatkarība daudziem krieviem šķiet pretdabiska. Pat pēc neatkarības iegūšanas šīs valstis joprojām bija svarīga militārā un stratēģiskā buferzona starp Krieviju un pārējo Eiropu. Arī jaunākajos laikos mēdz teikt, ka Baltijas valstu reģions ir bijis augstas prioritātes reģions krievu/padomju ģeopolitiskajā domāšanā. Arī mūsdienās Krievija nevēlas samierināties ar patieso Baltijas valstu neatkarību. Krievija Baltijas valstu reģionu uztver kā ģeopolitisko un ģeoeconomisko robežu. Krievija šo reģionu ir uztvērusi kā vidutāju, lai nodrošinātu ekonomisku saikni ar Rietumiem, bet tajā pašā laikā ģeopolitiski paliek Krievijas kontrolē. Baltijas valstīs ir ievērojama etnisko krievu klātbūtne. Baltijas valstīm šī etnisko krievu esamība ir nevēlams Padomju Krievijas koloniālās varas mantojums. Līdz ar to, Baltijas valstis ir vilcinājušās šiem cilvēkiem piešķirt pilnu pilsonību. Igaunijā, Latvijā un Lietuvā dzīvojošo krievu statuss ir saglabājies kā sarežģīts jautājums Baltijas valstu un Krievijas attiecībās kopš to neatkarības atgūšanas.²⁶

Baltijas valstis pēc savu neatkarību atjaunošanas atsāka visus demokrātisko valstu pienākumus un obligācijas. Visu trīs valstu drošības koncepcijās teikts, ka to lielākās rūpes ir aizstāvēt savu suverēno neatkarību, aizsargāt parlamentāro, demokrātisko valdības sistēmu un

²⁶ Shahi, D. K. (2022). *Geopolitics of contested neighbourhood: a case study of new Eastern Europe and the near abroad of Russia*. Izgūts no: https://scholar.google.com/scholar?hl=lv&as_sdt=0%2C5&q=GEOPOLITICS+OF+CONTESTED+NEIGHBOURHOOD%3A+A+CASE+STUDY+OF+NEW+EASTERN+EUROPE+AND+THE+NEAR+ABROAD+OF+RUSSIA&btnG=

saglabāt to teritoriālo integritāti. Ģeostatēģija dominē Baltijas valstu nacionālajā drošībā. Ar Baltijas valstīm robežojas liela vara austrumos - Krievija un jūra rietumos. Kad mazām valstīm ir liela kaimiņvalsts, to attiecības veido divi apstākļi: cik lielā mērā lielajam kaimiņam interesē mazā kaimiņa īpašums un cik lielā mērā mazais kaimiņš ir neaizsargāts pret agresiju vai iejaukšanos no lielā kaimiņa. Dažādas lielvalstis ir karojušas Baltijā, par to noslēgušas slepenas vienošanās un sadalījušas tās. Baltijas valstis ir ieguvušas, zaudējušas un atkal izcīnījušas savu neatkarību. Priekš Baltijas valstīm nacionālā drošība ir valsts izdzīvošanas neatņemams faktors, nevis pierobežas zonas atdalīšana vai militārā prestiža atgūšana.²⁷

Baltijas valstu lielums, reljefs un ģeogrāfija nav labvēlīgi aizsardzībai. Tomēr Baltijas valstis nav ne īpaši mazas, pēc Eiropas standartiem, ne arī reljefs nav pilnībā atvērts potenciālam iebrukumam.. Visu trīs valstu kopējā teritorijas platība ir 175 000 km² (salīdzinājumam, Ungārija, Slovākija un Čehija kopā ir 220 000 km²). Lielu daļu reģiona teritorijas klāj meži. Igaunijas un Latvijas austrumu daļā ir daudz ezeru un purvu. Šos apvidus noteikti ir vieglāk šķērsot nekā kalnainas teritorijas, taču tas nav pavisam līdzens klajums. Kēnigsberga rada lielas bažas aizsardzības plānotājiem, vieta, kurā var izvietot sauszemes, jūras un gaisa spēkus, tāpat netālu ir arī Baltkrievija, kas ir cieša Krievijas sabiedrotā.²⁸

2.3. Kēnigsberga kā būtisks ģeopolitisks subjekts

Raugoties uz Baltijas valstu ģeopolitiku, būtiski ir akcentēt Kēnigsbergas nozīmi kopējā spektrā, kas ir Krievijai piederošs eksklāvs. Baltijas valstu robežošanās ar Kēnigsbergu dienvidrietumos un Baltkrieviju austrumos rada ģeopolitisku izaicinājumu, jo koridors, kas tādējādi savieno Baltijas valstis ar pārējo Eiropu, ir šaurs. Tas nozīmē, ka, piemēram, potenciāla apdraudējuma gadījumā šo koridoru būtu relatīvi viegli bloķēt, traucējot papildus NATO militārās tehnikas piegādēm. Šo izaicinājumu pierāda arī ātrgaitas dzelzceļa projekts *Rail Baltica*, proti, arvien biežāk šī projekta īstenošana tiek dēvēta par būtisku drošības garantu, jo šis dzelzceļa projekts ir paredzēts ne tikai pasažieru pārvadāšanai, bet arī kravu pārvadājumiem, tātad potenciāli arī militārās tehnikas pārvadāšanai. Arī Ministru prezidents Krišjānis Kariņš ir sacījis, ka “Krievijas brutālais karš Ukrainā ir skaidri parādījis, cik liela nozīme karadarbības apstākļos ir loģistikai, tādēļ pašreizējos ģeopolitikas apstākļos pieaug arī “*Rail Baltica*” projekta nozīmīgums.”²⁹

²⁷ Trapans, J. A. (1998). *The Baltic states: defence and geopolitics. European security*, 7(3), 92-100. Izgūts no: <https://www-tandfonline-com.datubazes.lanet.lv/doi/epdf/10.1080/09662839808407374?needAccess=true&role=button>

²⁸ Turpat

²⁹ Ministru kabinets (2022). *Kariņš: pašreizējā ģeopolitiskā situācijā pieaug “Rail Baltica” projekta nozīmīgums*. Izgūts no: <https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/karins-pasreizeja-geopolitiska-situacija-pieaug-rail-baltica-projekta-nozimigums>

Ņemot vērā Suvalku koridora ģeopolitiskos faktorus un notiekošās pārmaiņas kara mākslā, tas šobrīd veido lielu drošības problēmu gan no iekšzemes, gan starptautiskā viedokļa, īpaši, ja ņem vērā NATO un ES kontekstu. Suvalku koridors atrodas NATO pārvaldes institūciju centrā un atspoguļo realitāti attiecībā uz reģiona nozīmi un jutīgumu visā alianses stratēģiskajā situācijā Eiropā. Alianses stratēģijā prioritāte ir visu NATO dalībvalstu robežu neaizskaramības nodrošināšana. Līdz ar to ir nepieciešamība koncentrēt alianses spēkus, lai novērstu jebkādas mēģinājumus izolēt Baltijas valstu teritoriju no citām alianses valstīm. Bens Hodžess, amerikāņu komandieris, savas domas un spriedumus pamato ar faktisko uzvedību, ko Krievija ir īstenojusi pēdējos gados, īpaši attiecībā uz Ukrainu, Čečeniju, Gruziju, Abhāziju un Ziemeļosetiju, viņš norāda: “nevēlamas Krievijas un NATO krīzes dēļ Kremļa sauszemes spēki, kas darbojas no Kēnigsbergas eksklāva un Baltkrievijas, ir spējīgi slēgt Suvalku koridoru un traucēt NATO kā drošības garantam tās trim Baltijas valstīm: Lietuvai, Latvijai un Igaunijai.”³⁰

Gan no operatīvā, gan politiskā viedokļa Suvalku koridors ir viegls mērķis, ja runa ir par Baltijas valstu pakļaušanu un izolēšanu no NATO un ES teritorijas. Krimas aneksija, bruņota konflikta eskalācija Ukrainas austrumos, un Krievijas iebrukums Ukrainā 2022. gada februārī parāda Krievijas stratēģiju un centienus. Tas ietver arvien drosmīgākas hibrīdoperācijas uzbrukumus pret vājākām valstīm, lai atjaunotu lielvaras stāvokli.³¹

Kēnigsbergas apgabala ģeopolitiskā nozīme Krievijai ir attīstījusies un mainījusies atbilstoši Centrāleiropas un Austrumeiropas notiekošajām ģeopolitiskajām pārmaiņām. Runājot par atrašanās vietu kā nozīmīgu faktoru savu mērķu sasniegšanai, tas ir Krievijas stratēģisko prioritāšu priekšplānā. Kēnigsberga atrodas tādā attālumā, kas ir tuvāks daudzu Rietumeiropas valstu galvaspilsētām nekā pašai Maskavai. Varšava, Berlīne un Kijiva atrodas tuvāk Kēnigsbergai nekā Maskava, arī Baltijas valstu galvaspilsētā. Šī iemesla dēļ Kēnigsberga ir nozīmīgs ģeogrāfisks objekts, kur Krievija var uzturēt modernu militāru bāzi Rietumeiropā no militārā un ģeostatēģiskā viedokļa. No otras puses, tā ir priekšējā aizsardzības līnija jebkura potenciāla, visaptveroša konflikta gadījumā. 2004. gadā, Baltijas valstīm iestājoties NATO, Kēnigsberga kļuva par naidīgu Krievijas reģionu Rietumu alianses centrā, kas lika tai apvienot divus pretstatus. No vienas puses, tā ir ārkārtīgi vājā stāvoklī ģeogrāfiskā attāluma no Krievijas dēļ. No otras puses, Kēnigsberga tiek uzlūkota kā bīstams militārs drauds NATO centrā.³²

³⁰ Sadowski, A., & Maj, J. (2022). Interoperability and Complementarity of Civil Defense as Crucial Problems of Regional Security: The Case of the Suwalki Corridor. *The Journal of Slavic Military Studies*, 35(2), 205-225.

³¹ Turpat

³² Al, A. P. D. Z. A. (2022). Geopolitical Dimension of Exclave Crises in Europe (The Kaliningrad Exclave as A Modal). *Baltic Journal of Law & Politics*, 15(2), 533-545. Izgūts no: <https://versita.com/menuscrypt/index.php/Versita/article/view/508>

Ņemot vērā Krievijas vēsturisko uzsvāru uz stratēģiskā dziļuma saglabāšanu un tā trūkumu tās rietumos, Kēnigsbergai ir vitāla nozīme Krievijas rietumu flanga aizsardzībā. Kēnigsbergā bāzētajiem spēkiem ir nepieciešamās spējas, lai nodrošinātu dažāda veida aizsardzību Krievijas flangam. Kēnigsbergā atrodas 11. armijas korpuss, un tā spēki pēdējos gados ir modernizēti. Minētie spēki ietver tankus, mehanizētos kājniekus, zeme-zeme raķetes (*surface-to-surface missile*), piekrastes aizsardzības un elektroniskās karadarbības iespējas. Pirms kara uzsākšanas Ukrainā 11. armijas korpusam bija pietiekami daudz resursu, lai to uzskatītu par pašpietiekamu kaujas spēku aptuveni 30 dienas.³³

Ukrainas karš ir samazinājis 11. armijas korpusa kaujas efektivitāti, un tiek ziņots, ka spēki (2022. gada 17. septembrī) cieta 50% upuru. Kēnigsberga joprojām ir arī Baltijas flotes štāba mājvieta. Baltijas flotē ietilpa 52 virsma un viens zemūdens kuģis; tur bāzējas arī ar spārnotajām raķetēm aprīkotās korvetes, kā arī 11 mīnu meklētāji, kas demonstrē un apliecina gatavību gan uz tālas darbības potenciāliem konfliktiem, gan mīnu karu. Tas ir apstiprināts, ka Kēnigsbergas flotes un pretkuģu raķetes traucē NATO piekļuvi jūrai. Kēnigsberga tādējādi sniedz Krievijai iespēju pielietot reģionālo varu, kas vienmēr ir būtiski svarīga ne tikai tātad, ka Baltijas jūru drīz ieskaus NATO dalībvalstis, bet arī prezidenta Vladimira Putina atklātajiem mēģinājumiem atjaunot Krievijas ietekmes sfēru Austrumeiropā, un tātad krievu eminenci reģionā.³⁴

Kēnigsbergas ofensīvās operācijas tiek nodrošinātas, izmantojot divas apgabala gaisa bāzes: Čkalovska (*Чкаловск*) un Donskoje (*Донское*). Šajās bāzēs galvenokārt atrodas *Su-27 Flanker* vai *MiG-31 Foxbat* — ātrgaitas pārtvērēja lidmašīnas, kas spēj pārvadāt no gaisa palaižamas ballistikās raķetes; šī konfigurācija Kēnigsbergā tika novērota vēl 2022. gada 8. februārī. Kēnigsbergas ievērojamās sauszemes un jūras spēku trieciena spējas rada arī nozīmīgu stratēģisku kosmosa operāciju potenciālu. Kēnigsbergas raķetes var izmantot, lai uzbruktu stratēģiskiem mērķiem, piemēram, gaisa bāzēm un vadības, un kontroles vietām, lai degradētu NATO darbības vietas austrumos. Tas apvienojumā ar parastajām pretgaisa spējām nodrošina pretuzbrukumu, kas ir būtisks stratēģiskām kosmosa operācijām.³⁵

Ņemot vērā augstāk aplūkoto, autors secina, ka Baltijas valstu ģeopolitiku būtiski ietekmē to robežošanās ar divām agresīvām valstīm – Baltkrieviju un Krieviju. Abas šīs valstis rada ģeopolitiskus izaicinājumus Baltijas valstīm un veicina aktualizēt drošības un atturības politikas veidošanu. Arī no fiziskās ģeogrāfijas raugoties, Kēnigsbergas tuvums rada

³³ DiRubbio, W. (2022). Countering Kaliningrad's Threat to NATO. *The RUSI Journal*, 167(6-7), 82-93. Izgūts no: <https://www-tandfonline-com.datubazes.lanet.lv/doi/epdf/10.1080/03071847.2023.2176917?needAccess=true&role=button>

³⁴ Turpat

³⁵ DiRubbio, W. (2022). Countering Kaliningrad's Threat to NATO. *The RUSI Journal*, 167(6-7), 82-93.

ģeogrāfiski un militāri nedrošu un izaicinošu situāciju. Potenciāla militāra apdraudējuma gadījumā, Baltijas valstis būtu relatīvi viegli izolēt no pārējām NATO alianses valstīm. Šis ir tikai viens faktors, kas ilustrē un apstiprina Baltijas valstu pamatoto vēlmi par NATO paplašināšanos, proti, iekļaujot tajā Somiju un Zviedriju. Abu šo valstu dalība militārajā aliansē vairotu Baltijas valstu drošību, iespējams, tas daļēji mazinātu arī Suvalku koridora problemātiku, ņemot vērā, ka vajadzības gadījumā, papildus militāro un cilvēkresursu būtu iespējams transportēt pa jūras ceļiem. Somijas un Zviedrijas dalība NATO, iespējams, mazinātu arī Kēnigsbergas jūras flotes potenciālās spējas.

2.4. Krievija kā ģeopolitisks izaicinājums

Kā jau iepriekš autors uzsvēra, Krievijas stāvokli starptautiskajā politikā būtiski ietekmē tās īstenotā agresīvā politika pret citām valstīm. Attiecībā uz Baltijas valstīm, militāru agresiju no Krievijas puses tās ir piedzīvojušas tikai vēstures notikumu kontekstā, taču neskatoties uz to, Krievija mūsdienās nav mainījusi savu vēsturisko orientāciju un ideoloģiju. Krievija arvien sevi definē kā būtisku lielvaru starptautiskajā sistēmā, tā uzskata, ka tai ir tiesības un pienākums tieši ietekmēt citu valstu iekšpolitiskos lēmumus. Tāpat Baltijas valstu kontekstā, Krievijai tās ir nevis neatkarīgas demokrātiskas valstis, bet gan “tai piederošas un pazaudētas teritorijas” pēc Padomju Savienības sabrukuma. Šis fakts vien ilustrē to, ka Baltijas valstīm uz Krieviju vienmēr ir bijis jāraugās uzmanīgi un ar atturību gan drošības jomā, gan stratēģiskās sadarbības jomā u.tml.

Pamatojoties uz šiem faktoriem, autoraprāt, ir jēgpilni un būtiski izpētīt kādos veidos tiek radīti spēka draudi attiecībā no Krievijas pret Baltijas valstīm. Kā iepriekš tika minēts, autors izmantos 8 pazīmes, lai izpētītu spēka draudu esamību, kuras no pazīmēm izpildās un kas to pierāda, tādējādi uzzinot, vai Krievija ir klasificējama kā potenciāls spēka drauds Baltijas valstīm. Pazīmes ir iedalāmas divās grupās – materiālās un nemateriālās (ideācijas) pazīmes. Pirmkārt, autors sāks identificēt materiālās pazīmes, ņemot vērā, ka to ir vismazāk, pēc tam, turpinot ar nemateriālajām pazīmēm.

Pirmā materiālā pazīme, kas liecina, ka valsts var būt apdraudējums un radīt potenciālus spēka draudus, ir militārie izdevumi, proti, militārā budžeta mainīguma tendences. Raugoties uz Krievijas militārajiem izdevumiem, var identificēt, ka valsts tos kopš 2000. gada ir progresīvi paaugstinājusi. Piemēram, 2000. gadā Krievijas aizsardzības budžetam tika atvēlēti 9,2 miljardi ASV dolāru, turpretim 2013. gadā valsts šai jomai atvēlēja vēsturiski lielāko summu – 88,3 miljardus ASV dolāru. Sekojošajos gados īstenojot Ukrainai piederošās Krima aneksiju, Krievijas aizsardzības izdevumos bija vērojams kritums, proti, valsts šai jomai atvēlēja

finansējumu, kas variēja starp 60-65 miljardiem ASV dolāru.³⁶ Fokusējoties uz 2023. gada militārajiem izdevumiem, Lielbritānijas Aizsardzības Izlūkošanas dienesta ziņojums uzrāda, ka 2022. gada 5. decembrī Vladimirs Putins parakstīja likumu par Krievijas Federālo budžetu, kas paredz 2023. gadā atvēlēt 143 miljardus ASV dolāru aizsardzībai un drošībai.³⁷ Tas nozīmē, ka Krievija plāno tērēt teju trešo daļu no 2023. gada budžeta aizsardzībai un iekšējai drošībai. Ņemot vērā, ka Rietumvalstis īsteno sankcijas pret Krievijas naftas un gāzes eksportu, Krievijas valsts budžets 2023. gadā piedzīvoja 43 miljardu ASV dolāru deficītu.³⁸ Tas nozīme, ka, lai Krievija būtu spējīga paaugstināt izdevumus drošībai un kara īstenošanai Ukrainā, tiks samazināts finansējums skolām, slimnīcām un infrastruktūras projektiem. Šie militārie un drošības izdevumi ir rekordaugsti, taču tie, piemēram, veido tikai 18% no ASV militārajiem izdevumiem nākamajā fiskālajā gadā³⁹, kas ir vitāli svarīgi, jo ASV ir militāri stiprākā NATO alianses valsts, kas garantē arī Baltijas valstu drošību. Neskatoties uz to, ka Krievijas militārais budžets ir nesalīdzināmi zemāks nekā NATO valstu kopējie izdevumi, kas ir galvenais Baltijas valstu drošības garants, un fakts, ka izdevumu paaugstināšana ir saistīta ar īstenoto karu Ukrainā, Krievijas tendence un motivācija paaugstināt militāros izdevumus, it kā drošības uzturēšanai, tāpat ir klasificējams kā spēka drauds.

Otrā materiālā pazīme, kas iekļaujas spēka draudu un drošības kontekstā, ir militārās spējas. Ar to domājot militāro personālu, militāro tehniku u.tml. Šajā kontekstā autors pievērsīsies Krievijas jaunajai aizsardzības programmai un tās militāro spēku modernizācijai.

2020. gada novembrī prezidents Putins izdeva prezidenta dekrētu, kurā teikts, ka 2021.-2025. gada Aizsardzības programmai jābūt ieviestai no 2021. gada 1. janvāra. Atbildot uz to, Aizsardzības ministrs Sergejs Šoigu paziņoja, ka darbs pie šīs Jaunās aizsardzības programmas formulēšanas decembrī tika pabeigts Aizsardzības ministrijas valdes paplašinātajā sanāksmē 2020. gadā, kurā piedalījās arī prezidents Putins. Saskaņā ar šo programmu bija jāturpina Krievijas bruņoto spēku aprīkojuma modernizācija. Attiecībā uz valsts aizsardzības attīstības spējām, prezidents Putins sanāksmē savā runā atsaucās uz jautājumiem, ka ir vajadzīgi koncentrēti risinājumi, lai uzlabotu Krievijas militāro kauju prasmes, lai tā spētu efektīvi risināt gan pašreizējos, gan paredzamos draudus Krievijas drošībai. Pirmais no minētajiem jautājumiem bija augsta līmeņa attīstība kodolieroču atturēšanā, proti, visu kodolspēku

³⁶ The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Russian Federation*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=RU>

³⁷ Ministry of Defence (2022). *Latest Defence Intelligence update on the situation in Ukraine*. Izgūts no (Twitter): <https://twitter.com/DefenceHQ/status/1601834807855648768>

³⁸ Trading Economics (2023). *Russia Government Budget Value*. Izgūts no: <https://tradingeconomics.com/russia/government-budget-value>

³⁹ Reuters (2022). *Analysis: Surge in Russia's defence and security spending means cuts for schools and hospitals in 2023*. Izgūts no: <https://www.reuters.com/world/europe/surge-russias-defence-security-spending-means-cuts-schools-hospitals-2023-2022-11-22/>

nostiprināšana, kas veido Krievijas kodoltriādi. Otrais bija ar kodolieročiem nesaistītu atturēšanas veicināšanu galvenokārt augstas precizitātes ieroču jomā. Attiecībā uz vidējas darbības rādiusa raķetēm prezidents Putins paziņoja, ka Krievijai nav nodoma vienpusēji tās izvietot, bet Krievijai ir ļoti svarīgi būt gatavai reaģēt gadījumā, ja Rietumi izvietotu līdzīgus ieročus pie tās robežām. Trešais jautājums ir saistīts ar Krievijas militāro spēku ar jaunākā aprīkojuma uzlabošanu, kā arī turpināt atbalstīt aizsardzības nozari, lai tā nepārtraukti pildītu valsts aizsardzības funkciju un rīkojumus. Ceturtais jautājums skar to, lai veicinātu ar mākslīgā intelekta (AI) iespējotu iekārtu attīstību, lai popularizētu aprīkojuma automatizēšanu un uzlabotu robotizētos ieročus, bezpilota lidaparātus (*UAV-unmanned aerial vehicles*), un automatizētas komandu sistēmas, jo turpmākajos karos šo ieroču pētniecība, attīstība un pieejamība būs svarīga.⁴⁰

2020. gadā Sauszemes spēkiem tika piegādāti vairāk nekā 3500 jaunāko vienību bruņojums, tostarp 220 tanki un bruņu kaujas mašīnas. 2021. gadā, vairāk nekā 800 *T-72B3* un *T-72B3M* tanki, *T-80BVM* tanki, *T-90M* tanki, *BMP2* un *BMP-3* kājnieku kaujas mašīnas, kā arī *BTR-82A* un *BTR-82AM* bruņumašīnas kopumā tika piegādātas. Jūras spēkiem 2020. gadā kopumā tika nodotas ekspluatācijā 29 zemūdenes un virszemes kuģi. Turklāt kopumā tiek būvēts 41 kaujas kuģis vai tiek veikta modernizācija un atjaunošana saskaņā ar pašreizējiem valsts aizsardzības rīkojumiem. Svarīgi uzlabojumi ir novēroti arī hiperskaņas raķešu izstrādē, kas ir Krievijas uzmanības lokā.⁴¹

Aviācijas un kosmosa spēki 2020. gadā tika apgādāti ar 147 lidmašīnām un vairāk nekā 150 gaisa kuģiem aizsardzības ieroči, tostarp *S-400* un *Pantsir-S* zeme-gaiss raķešu sistēmas un pirmo reizi tika iegādāti jaunākie *Inokhodzets* un *Forpost* vidējās distances izlūkošanas un bezpilota kaujas lidaparāti. Tālāk, pieci *Tu-95MS* tālas darbības rādiusa stratēģiskajiem bumbvedējiem pabeidza modernizāciju un atjaunošanu. Saskaņā ar Jauno aizsardzības programmu Aviācijas un kosmosa spēkiem līdz 2025. gadam ir paredzēts nodot ekspluatācijā 94 lidmašīnas un helikopterus, tostarp 22 *Su-57* piektās paaudzes iznīcinātājus, un viens no programmas prioritārajiem uzdevumiem 2021. gadā bija pabeigt *Tu-160* tāldarbības stratēģiskās lidmašīnas modernizāciju un bumbvedēju atjaunošana ar diviem *Tu-160M*, ko plānots izvietot 2022. gadā.⁴²

Stratēģisko raķešu spēku prioritārajos pasākumos 2021. gadā bija dabūt 13 *Yars* un *Avangard* raķetes kaujas gatavībā un pabeigt piecu objektu būvniecību tiem. Līdz 2021. gada

⁴⁰ Hasegawa T. (2022). *The New National Security Strategy and Development of Paramilitary Organizations*. 204-206. Izgūts no: <http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2022/e06.pdf>

⁴¹ Hasegawa T. (2022). *The New National Security Strategy and Development of Paramilitary Organizations*. 204-206.

⁴² Turpat

beigām jaunākā bruņojuma līmenis bija pieaudzis līdz 83,0%, un Stratēģisko raķešu spēku komandieris Sergejs Karakajevs norādīja, ka tas, visticamāk, sasniegs 100% 2024. gadā. Gaisa desanta karaspēkam viena no prioritātēm ir jaunāko spēku izvietojanas paātrināšana ar bruņu kaujas mašīnām *BMD-4M* un bruņumašīnām *BTR-MDM*. *Novorosijskas* gaisa uzbrukuma pulks šos transportlīdzekļus izvietoja 2020. gada beigās, un Stavropoles desanta uzbrukuma pulks kopā ar trim citām vienībām bija bruņoti ar šo pašu aprīkojumu 2021. gada beigās. Tiek apgalvots, ka tas uzlabos viņu spēju veikt jebkuru operāciju jebkuros apstākļos.⁴³

Būtisks militāro spēju rādītājs ir valsts bruņoto spēku lielums. Krievijā laika periodā no 2018.-2022. gadam kopā bija 1,902,758 militārpersonu, no kurām 1 miljons bija aktīvais personāls. 2023. gadā Krievijas kopējais bruņoto spēku apmērs sasniedza 1,330,900 cilvēku, no kuriem 830 tūkstoši bija aktīvais karaspēks, 250 tūkstoši bija rezervistu un vēl 250 tūkstoši bija paramilitārie spēki.⁴⁴ Kā pierāda Krievijas īstenotais karš Ukrainā, Krievijas bruņoto spēku apmērs ir lielāks nekā Ukrainas, taču tie cīnās daudz neefektīvāk un Ukrainas spēki spēj būtiski veiksmīgām īstenot aizsardzību nekā Krievija uzbrukumu. Krievija līdz šim (14.05.2023) ir zaudējusi vairāk kā 198,880 kareivju⁴⁵ iepretim Ukrainas zaudētajām aplēsēm 124,500-131,000 kareivju apmērā.⁴⁶ Šis liecina par to, ka neskatoties uz Krievijas militāro spēku modernizāciju, tās militārais karaspēks ir neefektīvs. Tajā pašā laikā, Krievijas militārās spējas nedrīkst vērtēt par zemu Baltijas valstu kontekstā, ņemot vērā, ka Baltijas valstīs, neieskaitot NATO karaspēka klātbūtni, atrodas vien 50,000 kareivju.⁴⁷ Pamatojoties uz šiem datiem, autors secina, ka militāro spēju pazīme Krievijas gadījumā izpildās.

Nākamās 7 pazīmes, ko autors apskatīs, būs nemateriālās pazīmes, sākot ar valsts iesaisti alianšu veidošanā ar citām agresīvām valstīm. Krievijai kā starptautiskās sistēmas subjektam, neskatoties uz tās lielo platību un resursu pieejamību, tāpat kā citām valstīm ir nepieciešamība veidot īpašas attiecībās ar citām valstīm, lai veicinātu savas dominances veicināšanu un ilgtspēju. Citu valstu atbalsts savas politikas realizēšanā ir vitāli svarīgs mijiedarbības faktors, lai panāktu sev vēlamu ārpolitikas iznākumu, resursu iegūšanu un pārdali, savas varas nostiprināšanu starptautiskajā sistēmā u.tml.

⁴³ Turpat

⁴⁴ Statista (2023). *Number of military personnel in Russia as of 2023, by type*. Izgūts no: <https://www.statista.com/statistics/1334413/military-personnel-in-russia-by-type/>

⁴⁵ Ministry of Defence of Ukraine (2023). *The total combat losses of the enemy from 24.02.2022 to 14.05.2023*. Izgūts no: <https://www.mil.gov.ua/en/news/2023/05/14/the-total-combat-losses-of-the-enemy-from-24-02-2022-to-14-05-2023/>

⁴⁶ Reuters. (2023). *Ukraine war, already with up to 354,000 casualties, likely to last past 2023 – U.S. documents*. Izgūts no: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-war-already-with-up-354000-casualties-likely-drag-us-documents-2023-04-12/>

⁴⁷ The World Bank (2019). *Armed forces personnel, total – Central Europe and the Baltics*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?locations=B8>

Krievijas alianšu stils un veidi ir būtiski mainījušies kopš Padomju Savienības laikiem. Salīdzinot ar mūsdienu Rietumu aliansēm, piemēram, militāro aliansi NATO, Krievijas formālās aizsardzības alianses ir definējamas kā būtiski asimetriskas, šauras un tās ir mazāk vērstas uz savstarpējo sadarbību. Krievijas kontekstā var lūkoties uz vienu valstu alianses grupu drošības jautājumā, proti, Kolektīvās drošības līguma organizācija (turpmāk-CSTO), šajā drošības organizācijā ir tādas valstis kā: Armēnija, Baltkrievija, Kazahstāna, Kirgizstāna, Krievija un Tadžikistāna. Šīs organizācijas mērķis ir līdzīgs NATO aliansei, piemēram, arī CSTO organizācijai ir pants, kas atrunā to, ka, ja vienai valstij draud militāra agresija no citas valsts, tad tā tiek uztverta kā militāra agresija pret visām organizācijas dalībniecēm.⁴⁸ Visām šīs organizācijas dalībvalstīm, izņemot Krieviju, ir nenozīmīgs militārais, politiskais un ekonomiskais potenciāls. Krievijas sabiedrotie CSTO atrodas dažādos reģionos — Austrumeiropā, Dienvidkaukāzā, Vidusāzijā — un saskaras ar dažāda veida iespējamām draudiem. Lai gan Krievija militārā un politiskā potenciāla ziņā ir ievērojami pārāka par saviem CSTO partneriem, mazākiem sabiedrotajiem saikne ar Maskavu ne vienmēr nozīmē kaut ko upurēt Krievijas interesēm. Faktiski Krievija nevar paļauties uz saviem sabiedrotajiem, kas īsteno tās ārpolitiku postpadomju telpā vai citos pasaules reģionos. CSTO dalībvalstis nav atzinušas par suverēnām valstīm Abhāziju un Dienvidosetiju, kā arī Krimu par Krievijas sastāvdaļu.⁴⁹

Krievija uztur augsta līmeņa sadarbību drošības jomā ar Ķīnas Tautas Republiku. Pēc Vasilija Kašina, Krievijas Zinātņu akadēmijas Tālo Austrumu studiju institūta pasniedzēja un Ķīnas militāri rūpnieciskā kompleksa eksperta, teiktā, šīs attiecības darbojas kā zibensnovēdējs Rietumu neapmierinātībai un samazina Rietumu spēju izdarīt spiedienu uz Ķīnu. Ķīna ir saglabājusi zemu profilu ģeopolitikas ziņā, vienlaikus saglabājot aktīvu ekonomisko sadarbību ar valstīm, kas ir pret Rietumiem vērstajiem režīmiem. Krievija kā zibensnovēdējs ir palīdzējusi Ķīnai izveidot ekonomisko klientu tīklu mazattīstītajos pasaules reģionos. Pēdējos gados intensīvo ieroču tirdzniecību starp Krieviju un Ķīnu papildina liela mēroga kopīgas militārās mācības. Aleksandrs Koroļovs apgalvo, ka Krievijas un Ķīnas militārā sadarbība ir ļoti institucionalizēta, un ir nepieciešami tikai nelieli soļi, lai to pārveidotu par formālu aliansi.⁵⁰

Vērts pieminēt arī Sīrijas faktoru valstu sadarbībā, jo Krievijas un Sīrijas mijiedarbības līmenis drošības jomā ir ārkārtīgi augsts. Krievijas bruņotie spēki atrodas Sīrijā un palīdz tās

⁴⁸ Collective Security Treaty Organization (2021). *History of creation, fundamentals of activity, organizational structure*. Izgūts no: <https://en.odkb-csto.org/25years/>

⁴⁹ Silaev, N. (2022). Russia and its Allies in Three Strategic Environments. *Europe-Asia Studies*, 74(4), 598-619. Izgūts no: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09668136.2021.1887087?needAccess=true&role=button>

⁵⁰ Turpat

varas iestādēm cīņā pret pretvalstiskajiem spēkiem un Islāma valsts kaujiniekiem. Krievijai un Sīrijai nav izveidota saistoša formāla aizsardzības savienība. Padomju Savienības un Sīrijas 1980. gada 8. oktobra draudzības un sadarbības līgums joprojām ir juridiskais pamats sadarbībai starp abām valstīm, taču tajā nav ietverti noteikumi, ko varētu interpretēt kā aizsardzības alianses veidošanu. Saskaņā ar līgumu Maskava un Damaska piekrita nekavējoties rīkot konsultācijas tikai tad, ja tiek apdraudēts vienas puses miers vai drošība.⁵¹

Kopš 2015. gada Irāna ir kļuvusi par galveno Krievijas un Sīrijas partneri cīņā pret pretvalstiskajiem spēkiem un Islāma valsts kaujiniekiem Sīrijas pilsoņu karā. Lai gan Irānas bruņoto spēku pilnvarniekiem ir svarīga loma kara vadīšanā uz zemes, Krievijas gaisa spēki saglabā pārkumu gaisā. Krievijas militārajiem padomniekiem apspriežoties ar daļu no Sīrijas sauszemes spēku, Krievija un Irāna burtiski darbojas kā militārie sabiedrotie, taču tām nav formāla sabiedroto statusa. Irānas gaisa telpu ir izmantojuši Krievijas gaisa spēki, lai uzbruktu mērķiem Sīrijā, un Irāna nodrošina gaisa koridoru spārnotajām raķetēm un stratēģiskajiem bumbvedējiem. Tādējādi, pildot uzdevumus Sīrijā, Krievijas gaisa spēki izmantoja Irānas lidlauku Hamadanā. Neskatoties uz tik ciešo sadarbību, Krievijai un Irānai ir tikai konsultatīvs līgums.⁵²

Visu šo valstu sadarbība ar Krievija atspoguļojas arī starptautiskos balsojumos, kuros ir iesaistīta Krievija. Eiropas Savienība kopā ar Ukrainu un valstīm no citiem pasaules reģioniem, sagatavoja rezolūciju, reaģējot uz Krievijas brutālā kara uzsākšanu Ukrainā un liegumu ANO Drošības padomei rīkoties Krievijas veto dēļ 2022. gada 25. februārī. ANO rezolūcija (*A/ES-11/L.1*) noraida Krievijas brutālo iebrukumu Ukrainā un pieprasa Krievijai nekavējoties atsaukt savus spēkus un ievērot starptautiskās tiesības. ANO rezolūcija pauž nožēlu par Krievijas agresiju un apstiprina starptautiskās sabiedrības apņemšanos ievērot Ukrainas suverenitāti, neatkarību, vienotību un teritoriālo integritāti. Tā aicina arī nodrošināt netraucētu piekļuvi humānajai palīdzībai. Raugoties uz ANO balsojumu šai rezolūcijai, ir likumsakarīgi, ka valstis, kas sadarbojas ar Krieviju vai atbalsta Krievijas ārpolitiku, ir balsojušas Krievijai par labu vai ieturējušas neitralitāti. Valstis, kas šo rezolūciju neatbalstīja, bija: Krievija, Baltkrievija, Ziemeļkoreja, Eritreja un Sīrija. Turpretim tāds valstis kā: Armēnija, Ķīna, Irāna, Irāka, Kazahstāna, Kirgizstāna, Tadžikistāna u.c. atturējās no balsojuma.⁵³

Ņemot vērā Krievijas sadarbību ar tādām valstīm kā Irānu, Sīriju, kas ir definējamas kā agresīvas valstis tur notiekošo biežo konfliktu dēļ, tāpat sadarbība ar Ķīnu, kas veido agresīvu

⁵¹ Turpat

⁵² Silaev, N. (2022). Russia and its Allies in Three Strategic Environments. *Europe-Asia Studies*, 74(4), 598-619.

⁵³ EU External Action (2022). *UN General Assembly demands Russian Federation withdraw all military forces from the territory of Ukraine*. Izgūts no: https://www.eeas.europa.eu/eeas/un-general-assembly-demands-russian-federation-withdraw-all-military-forces-territory-ukraine_en

ārpolitiku pret Taivānu, pazīme par Krievijas alianšu veidošanu ar citām agresīvām valstīm izpildās. Šī pazīme izpildās arī tad, ja Krievijai ar šīm valstīm nav izveidotas juridiski oficiālas alianses.

Nākamās divas pazīmes autors apvienos un skatīs kopā, jo tām ir pārāk cieša korelācija, lai nodalītu un pētītu atsevišķi. Tās ir – agresīvs valsts režīms; valsts tieksme un gatavība iesaistīties militāros konfliktos. Pazīme, ka valsts ir gatava un spējīga iesaistīties militāros konfliktos, pati par sevi liecina, ka valstī ir agresīvs valsts režīms. Proti, gan tādos gadījumos, ja šī iesaiste ir neizprovocēta un ar mērķi likvidēt valsts neatkarību, suverenitāti un teritoriālo integritāti. Raugoties uz Krievijas iesaisti militāros konfliktus, tā nereti tos attaisno, pamatojoties uz argumentāciju, ka Krievija rīkojas savas drošības interesēs, ir pret Rietumvalstu invazīvo politiku, nevēlas, ka Krievijas “ietekmes zonas” valstīs tiek izvietoti NATO militārie spēki u.tml. Pat Krievijas Nacionālās Drošības stratēģijā, kas tika pieņemta 2021. gada 2. jūlijā, akcentē, ka militāro apdraudējumu Krievijai veicina NATO militārās infrastruktūras izvietošana pie Krievijas robežām, kā arī kodolieroču izvietošana.⁵⁴ Neapšaubāmi šī Krievijas retorika neiztur nekādu kritiku, ņemot vērā, ka valstīs, kurās Krievija ir veikusi militārus iebrukumus nereti ir būtiski vājākas (Gruzija, Ukraina, Baltijas valstis) nekā Krievija. Krievijas iesaiste militāros konfliktos dažādos pasaules reģionos, it sevišķi Baltijas valstīs, Gruzijā un Ukrainā, pierāda, ka Krievijai ir tieksme un gatavība bez liekas provokācijas, un potenciāla apdraudējuma militāri iebrukt neatkarīgu valstu teritorijās. Tāpat būtisks rādītājs par agresīvu valsts režīmu un gatavību iesaistīties militāros konfliktos ir kodoldraudi. Kodolieroču iespējamu pielietošanu Krievija ir izteikusi viscaur, īstenojot karadarbību Ukrainas teritorijā.⁵⁵ Šāda valsts retorika ir uzskatāma par agresīvu un nepieļaujamu, tāpēc tas arvien vairāk pierāda Krievijas problēmu risināšanas stilu, kas neatbilst starptautiskajai kārtībai.

Pamatojoties uz Krievijas periodiskajām militārajām intervencēm citās neatkarīgās un suverēnās valstīs, var apstiprināt pazīmi, ka Krievijai ir tieksme un gatavība iesaistīties militāros konfliktos, kā arī tas pierāda, ka Krievijā valda agresīvs valsts režīms.

Nākamā nemateriālā pazīme ir valsts ārpolitikas ideoloģiskā orientācija, ar to domājot, kā valsts raugās uz starptautisko sistēmu, savu vietu tajā, kā vērtē savas tiesības attiecībā pret citām valstīm. Šīs pazīmes identificēšanai autors fokusēsies uz jauno Krievijas ārpolitikas koncepta dokumentu, kas tika publicēts 2023. gada 31. martā.

⁵⁴ МИНИСТЕРСТВО ОБОРОНЫ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ (2021). ПРИНЯТА НОВАЯ СТРАТЕГИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ. Izgūts no: <https://limited-army.ric.mil.ru/Stati/item/336026/>

⁵⁵ Rostoks T. (2023). *Dzīve kodoldraudu ēnā. Latvijas ārējās un drošības politika*. 35-36. Izgūts no: https://www.lai.lv/publikacijas/latvian-foreign-and-security-policy-yearbook-2023-1047?get_file=1

Atsaucoties uz šo jauno Krievijas ārpolitikas dokumentu, Krievija pasauli redz kā globālu konkurenci pār varu un ietekmi. No vienas puses, ir Amerikas Savienoto Valstu vadītā "rietumu" pasaule, kas uzstāj, ka globāli jāievēro tās "noteikumos balstītā kārtība", kas izriet no Rietumu vērtībām un prakses, kas nav iekodēti juridiski saistošos līgumos. No otras puses ir pārējā pasaule, kas vairāk ievēro "tradicionālās vērtības", vēlas, lai to pārvalda starptautiskās tiesības (ko nosaka tikai līgumi un citi juridiski saistoši nolīgumi un kurus vada ANO) un noraida unipolāro pasaules kārtību, ASV, iespējams, ir apņēmusies saglabāt. Krievija turpina uzskatīt sevi par lielvalsti starptautiskajā sistēmā, kas ir pelnījusi cieņu pat tad, kad tā veic nelikumīgu un agresīvu karu pret Ukrainu. Saskaņā ar tās ārpolitisko koncepciju Krievija uzskata, ka tai ir izteikta loma multipolārās sistēmas attīstībā, palīdzot līdzsvarot attiecības starp lielvarām. Turklāt Krievija apgalvo, ka tai ir "īpaša atbildība par miera un drošības uzturēšanu globālā un reģionālā līmenī". Tomēr šis dokuments norāda uz Krievijas apņemšanos ievērot principiāli atšķirīgus principus un vērtības, kas galu galā kavē sadarbību vardarbīgu konfliktu novēršanā un risināšanā.⁵⁶

Lai gan Ukraina ir pieminēta tikai vienu reizi, Krievijas karš pret savu rietumu kaimiņu ir klātesošs visā koncepcijā gan tieši, gan netieši. Krievija nepārprotami apgalvo, ka tās karš pret Ukrainu bija "lai aizsargātu tās vitālās intereses", un uzstāj, ka tā ir gatava "dialogam un sadarbībai", ja Rietumi ir gatavi attiecībām, ko nosaka un garantē savstarpēja cieņa vienam pret otra interesēm. Netiešā veidā Krievija skaidri norāda, ka tās tiesības dominēt tuvākajos kaimiņos ir galvenā ārpolitikas prioritāte. Krievijas paziņotie iemesli šī kara uzsākšanai – pašatzīto Luhanskas un Doņeckas tautas republiku un tajās dzīvojošo krievvalodīgo aizsardzība – ir vērojama visā dokumentā. Tajā teikts, ka, lai īstenotu savus stratēģiskos ārpolitikas mērķus, Krievija sniegs palīdzību Krievijas sabiedrotajiem un partneriem neatkarīgi no tā, vai sabiedrotie un partneri saņem starptautisko atzīšanu. Turklāt Krievija vispusīgi un efektīvi aizsargās Krievijas pilsoņu tiesības, brīvības un likumīgās intereses, veicinās ciešāku saišu veidošanu ar ārzemēs dzīvojošajiem tautiešiem un sniegt viņiem pilnīgu atbalstu viņu tiesību īstenošanā, interešu aizsardzības nodrošināšanā un kultūras identitātes saglabāšanā. Krievija mēģina argumentēt, ka tās iebrukums Ukrainā ir vienkārši paš aizsardzība, aizsargājot Maskavu un tās sabiedrotos no iespējamiem ASV vadītajiem Rietumu centieniem apdraudēt Krievijas drošību. Krievija uzskata, ka tai ir tiesības uz interešu sfēra, kurā prioritāte ir tās drošības jautājumi, nevis kaimiņvalstu suverenitāte.⁵⁷

⁵⁶ Ashby H. (2023). *What you need to know about Russia's New Foreign Policy Concept*. United States Institute of Peace. Izgūts no: <https://www.usip.org/publications/2023/05/what-you-need-know-about-russias-new-foreign-policy-concept>

⁵⁷ Turpat

Vērtējot Krievijas ārpolitikas ideoloģisko orientāciju pēc aktuālākā Krievijas ārpolitikas dokumenta, autors secina, ka arī šī pazīme izpildās. Proti, Krievija sevi redz kā būtisku spēlētāju starptautiskajā sistēmā un tās ambīcijas ir pietiekami lielas, lai ikviena valsts, kas ar to robežojas, raudzītos uz Krieviju kā potenciālu draudu. Īpašu uzmanību un satraukumu rada tas, ka Krievija uzskata, ka tai ir tiesības dominēt tuvākajās kaimiņvalstīs, to izvirzot kā galveno ārpolitikas prioritāti. Kopumā šis secinājums sasaucas kopā ar Baltijas pētnieciskās žurnālistikas centra *Re:baltica* pētījumu, kur žurnālisti apkopoja informāciju par Kremļa slepenajiem plāniem Baltijas valstīs. Kā vēsta *Re:Baltica*, šie stratēģiskie dokumenti tika izstrādāti pirms iebrukuma Ukrainā – 2021. gada vasarā/rudenī, tajos ir nosaukti galvenie mērķi un draudi. Daži no šiem mērķiem: NATO bāzu nepieļaušana Latvijas teritorijā; izglītības sistēmas saglabāšana krievu valodā; Latvijas dalība politiskās savienībās ar Krieviju; krievu valoda kā viena no valsts valodām u.tml.⁵⁸ Autors secina, ka, ja šādas Krievijas ambīcijas ir identificējamās gan valsts ārpolitikas stratēģiskajos dokumentos, gan īpaši izstrādātos ietekmes veicināšanas plānos, tas ir būtisks apdraudējuma aspekts Baltijas valstu drošībai. Lai gan Baltijas valstis ir samērā noturīgas pret Kremļa potenciālajiem plāniem, Krievijas karš Ukrainā veicināja Baltijas valstu noturību un pretstāvēšanu Krievijas ambīcijām.

Nākamā nemateriālā pazīme, ko ir vērts aplūkot, ir valsts definēšana kā “ārgrupas” subjekts. Ar to domājot, ka citas valstis, kas ir lielākas, ar vairāk resursiem un citādāku ārpolitisko ideoloģiju, pēc klasisko reālistu uzskata, ir potenciāls drauds ar mērķi kaitēt otrai valstij. Lai pārliecinātos, vai Krievija var tikt klasificēta kā “ārgrupas” subjekts, autors fokusēsies uz Krievijas un NATO stratēģiskajiem konceptiem, kur viena un otra puse tiek identificēta kā drauds. Tādējādi katra no pusēm otru dalībnieci uztver kā kādu, kas ir ārpus viņu grupas jeb “ārgrupā”. Ņemot vērā, ka Baltijas valstis ir daļa no NATO, šajā kontekstā tās tiks uzlūktas ar NATO starpniecību no NATO stratēģisko dokumentu perspektīvas.

Raugoties uz Krievijas ārpolitikas koncepta dokumentu, ir atsevišķi nodalīta Krievijas ārpolitika attiecībā pret dažādiem reģioniem: Tuvās Ārzesmes (Baltkrievija, CIS un EAEU valstis), Arktika, Eirāzija – Ķīna un Indija, Āzija-Klusā okeāna reģions, Islāma pasaule, Āfrika, Latīņamerika un Karību jūra, Antarktika, ASV, Eiropa. Eiropas reģiona kontekstā Krievija to definē kā Krievijas galveno draudu, proti, akcentējot, ka lielākā daļa Eiropas valstu (ar to domājot NATO dalībvalstis) īsteno agresīvu politiku pret Krieviju ar mērķi radīt draudus Krievijas drošībai un suverenitātei, iegūt ekonomiskās priekšrocības, graut iekšpolitisko stabilitāti un tradicionālās Krievijas garīgās un morālās vērtības. Šī iemesla dēļ Krievija iekļauj arī attiecīgus rīcības plānus, kā aizstāvēs savas nacionālās intereses, piemēram, samazināt un

⁵⁸ Re:Baltica (2023). *Nesauciet par Pribaltiku*. Izgūts no: <https://rebaltica.lv/2023/04/nesauciet-par-pribaltiku/>

neitralizēt draudus savai drošībai no nedraudzīgām Eiropas valstīm, NATO, Eiropas Savienības un Eiropas Padomes.⁵⁹ Atsaucoties uz šiem punktiem par Krievijas attiecībām ar ES un NATO, skaidri var identificēt, ka Krievija šīs organizācijas un valstis, kas tajās iesaistās, uzlūko kā draudu savai drošībai, tādējādi arī kā subjektus, kas atrodas “ārgrupā” no Krievijas un tās sadarbības valstīm dažādās jomās. Tāpat visi šie apgalvojumi par it kā draudīgām Eiropas valstīm ir absurdi un nepatiesi, kas liecina, ka Krievija šo klasifikāciju ir mākslīgi radījusi, arvien vairāk apstiprinot to, ka Krievija ir definējama kā “ārgrupas” subjekts.

Šajā kontekstā fokusējoties no NATO perspektīvas, tad arī no NATO stratēģiskā koncepta, kas tika pieņemts Madrides samitā 2022. gada 29. jūnijā, var klasificēt Krieviju kā “ārgrupas” subjektu. NATO stratēģiskajā konceptā 2022 Krievija tiek definēta kā visnozīmīgākais un tiešākais drauds sabiedroto drošībai, mieram un stabilitātei eiroatlantiskajā telpā. Tiek uzskaitīti veidi, kā Krievija rada spiedienu pret NATO valstīm, piemēram, izmantojot konvencionālos, kiberlīdzekļus un hibrīdos līdzekļus, tāpat arī militārā nostiprināšanās Baltijas, Melnās un Vidusjūras reģionos, kā arī militārā integrācija ar Baltkrieviju. Tas viss izaicina NATO drošību un intereses. NATO koncepts attiecībā pret Krieviju akcentē arī to, ka NATO nemeklē konfrontāciju un neapdraud Krieviju, taču alianse apņemas reaģēt uz Krievijas draudiem. Tāpat, ņemot vērā Krievijas naidīgo politiku un rīcību, NATO neuzskata Krieviju par savu partneri, tomēr neizslēdz gatavību uzturēt atvērtus sakarus ar Maskavu, lai mazinātu riskus un novērstu eskalācijas. NATO attiecības ar Krieviju ir atkarīgas no Krievijas gatavības apturēt savu agresīvo uzvedību un ievērot starptautiskās tiesības.⁶⁰ Ņemot vērā šos NATO koncepta punktus, arī NATO konteksts un retorika attiecībā pret Krieviju ļauj secināt, ka Krievija tiek uzlūkota kā “ārgrupas” subjekts pret NATO. To pierāda gan Krievijas definēšana kā tiešs drauds NATO valstu drošībai, gan Krievijas neklasificēšana kā NATO partneri. Autors secina, ka pazīme par valsti kā “ārgrupas” subjektu Krievijas kontekstā izpildās.

Pirmspēdējā pazīme, ko autors aplūkos, ir valsts definēšana kā “*status quo*” vai “*revizionāra*”. Kā iepriekš tika minēts, ja valsts ir definējama kā “*status quo*”, tad tā visdrīzāk nav spējīga uzsākt agresiju un veikt militāru intervenci citā valstī. Turpretim, ja valsts ir definējama kā “*revizionāra*”, tad tā ir spējīga veikt militārus iebrukumus citās neatkarīgās un suverēnās valstīs.

Salīdzinot Krievijas politiku dažādās jomās, var apgalvot, ka revizionisms Krievijas politikā ir īpaši redzams attiecībā uz pārējām neatkarīgajām postpadomju valstīm. Krievija ir

⁵⁹ Permanent Mission of the RF to the EU (2023). *The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*. Izgūts no: <https://russiaeu.ru/en/news/concept-foreign-policy-russian-federation>

⁶⁰ NATO (2022). *NATO 2022 Strategic Concept*. Izgūts no: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

izmantojusi militāru spēku, mainījusi robežas un atbalstījusi separātistus pret savu tuvāko un svarīgāko kaimiņvalsti Ukrainu, šajā procesā pārkāpjot starptautiskos principiem, kas ietverti Padomju Savienības pieņemtajā Helsinku Nobeiguma aktā. Ir radusies dziļa plaisa starp krievu un ukraiņu tautām. Pasaules arēnā Krievija turpina sevi pozicionēt kā lielvaru, ja ne pasaules, tad kontekstā pēc Padomju Savienības sabrukuma un stingri aizstāv savu pozīciju kā vienu no piecām veto tiesību turētājām ANO Drošības padomē. Tajā pašā laikā Krievija iebilst pret it kā dominējošo unipolāro pasaules kārtību ASV vadībā un pieprasa lielāku ietekmi, un cieņu. Lai to panāktu, Krievija meklē atbalstu no Ķīnas un citām lielvalstīm ar līdzīgām interesēm. Tādējādi Krievija vēlas pārveidot pasaules kārtību tai labvēlīgā veidā.⁶¹

Attiecībā uz Eiropu varētu domāt, ka Krievija 90. gados pieņēma “*status quo*” un izveidoja labas attiecības ar ES un NATO. Tomēr, kad vairākas postkomunistiskās valstis nolēma iestāties NATO un ES, Krievija kļuva naidīgāka un 2008. gadā nāca klajā ar ideju par jaunu Eiropas drošības līgumu. Lielākā daļa Eiropas valstu to noraidīja, jo tā mērķis bija dot Krievijai juridiskos līdzekļus, lai novērstu turpmāku NATO paplašināšanos. Tajā pašā gadā Krievija pārkāpa Helsinku principus par suverenitāti, teritoriālo integritāti un vardarbības aizliegumu, iebrūkot Gruzijā. Vēl nopietnāka bija Krievijas agresija pret Ukrainā 2014. gadā, kas izraisīja smagāko krīzi Krievijas attiecībās ar Eiropu kopš Aukstā kara. Bailes no Krievijas ambīcijām veicināja arī tās militārā palielināšanās un militārās mācības, kamēr lielākā daļa Eiropas valstu samazināja savus militāros spēkus. Krievija uzsāka informācijas kampaņu, kuru mērķis bija aizstāvēt Krievijas ārpolitiku un uzbrukt Rietumu demokrātijai, cilvēktiesībām un morāles standartiem. Atšķirībā no padomju laikiem Krievijas politiķi veidoja saites ar radikāli labējām grupām Eiropā, kuras bija naidīgas pret ASV, NATO un ES, un kuras iebilda pret masveida bēgļu un imigrantu plūsmu. Eiropas vājums un šķelšanās bija jāizmanto, lai palielinātu Krievijas ietekmi.⁶²

Krievijas ārpolitika lielākajā daļā gadījumu ir kļuvusi galvenokārt revizionāra, radot izaicinājumus īpaši apkārtējām valstīm. 2014. gada Krimas militārā iekarošana ir kļuvusi par neatgriezenisku faktoru, kas iemieso šo Krievijas revizionistisko tendenci. Daļēji šis revizionisms izriet no iekšējiem faktoriem, daļēji no ambīcijām izmantot iespējas vai notikumus, piemēram, 2014. gada Ukrainas revolūciju un militārā iesaistīšanās Sīrijas karā.⁶³

⁶¹ Oldberg, I. (2016). Is Russia a status quo power. *Swedish Institute of International Affairs, 1*. Izgūts no: https://www.researchgate.net/profile/Ingmar-Oldberg/publication/299513226_Is_Russia_a_status_quo_power/links/56fcf4d308ae3c85c0c8b046/Is-Russia-a-status-quo-power.pdf

⁶² Oldberg, I. (2016). Is Russia a status quo power. *Swedish Institute of International Affairs, 1*.

⁶³ Turpat

2.5. Baltkrievija kā ģeopolitisks izaicinājums

Līdzīgi kā ar Krieviju, arī Baltkrievija starptautiskajā sistēmā tiek uzlūkota kā riskanta valsts. Lai gan Baltkrievijai ir būtiski mazāka ietekme un spējas realizēt spēka draudu izaicinājumus Baltijas valstīm, šī valsts ir ciešā mijiedarbībā ar Krieviju un arī militārajā jomā abas valstis ir integrētas. Ņemot vērā arī to, ka Baltkrievija robežojas ar Latviju un Lietuvu, un ir īstenojusi hibrīdkaru, mākslīgi un organizēti sūtot migrantu pūlus uz Baltijas valsti un Polijas robežām, šī valsts rada ne mazāk potenciālus izaicinājumus Baltijas valstu drošībai. Pamatojoties uz šiem argumentiem, Baltkrievija ir pētījuma vērtā, lai identificētu spēja draudus Baltijas valstīm.

Pirmā materiālā pazīme, ko autors izmantos, ir valsts aizsardzības budžeta paaugstināšana. Te gan jāvērs uzmanību tam, ka autora pētījumu ierobežo aktuālāko datu iegūšanas liegums par Baltkrievijas militārajiem izdevumiem, jo pieslēgšanos tīmekļvietnēm, kur šie dati ir pieejami, Latvijas Republikas teritorijā ierobežo interneta pakalpojuma sniedzējs un Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome (NEPLP). Pamatojoties uz to, autors izmantos neaktuālākus datus, ar kuru palīdzību ilustrēt militāro izdevumu tendenci Baltkrievijā.

Pēc statistikas datu pieejamās informācijas var identificēt, ka pēc Padomju Savienības sabrukuma Baltkrievijas izdevumi aizsardzībai ir pakāpeniski paaugstinājušies. Visstraujākais kāpums izdevumu pārdalē ir fiksējams laika posmā no 2003. gada, kad valsts šai nozarei atvēlēja 231 miljonu ASV dolāru, līdz 2008. gadam, kad izdevumi sasniedza 883 miljonus ASV dolāru. Tas nozīmē, ka 5 gadu laikā, valsts aizsardzības budžets paaugstinājās par aptuveni 3,8 reizēm. Nākamajos gados aizsardzības budžets piedzīvoja nelielu, tomēr kritumu, bet 2014. gadā Baltkrievijas aizsardzības budžets sasniedza vēsturiski lielāko apjomu, kad valsts nozarei atvēlēja 1 miljardu ASV dolāru. Nākamajos gados līdz 2016. gadam budžeta izdevumi aizsardzībai atkal noslīdēja līdz 592 miljoniem. Aktuālākie 2021. gada dati uzrāda, ka Baltkrievijas aizsardzības budžets veidoja 762 miljonus ASV dolāru.⁶⁴ Pamatojoties uz šo statistikas datu informāciju, Baltkrievijas izdevumi aizsardzībai nav definējami kā stabili un konsekventi. Turpretim, raugoties uz procentuālajiem izdevumiem aizsardzībai no valsts IKP, ir vērojams, ka pēdējo 10 gadu laikā, Baltkrievija šai nozarei atvēl vidēji 1,2-1,3% no IKP.⁶⁵ Salīdzinot ar Baltijas valstīm – Latvija 2018. gadā aizsardzībai atvēlēja 826 miljonus ASV

⁶⁴ The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Belarus*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=BY>

⁶⁵ The World Bank (2021). *Military expenditure (% of GDP) – Belarus*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=BY>

dolāru⁶⁶, Lietuva 1,24 miljardus ASV dolāru⁶⁷ un Igaunija 763 miljonus ASV dolāru.⁶⁸ Šie dati skaidri uzrāda, ka katras Baltijas valsts individuālie izdevumi aizsardzībai ir lielāki par Baltkrievijas izdevumiem, kas var likt domāt, ka šajā kontekstā, Baltkrievija nerada spēka draudus Baltijas valstu drošībai. Lai gan militāro izdevumu kontekstā Baltkrievija atpaliek no Baltijas kaimiņiem, šīs valsts ciešā sadarbība militārajā jomā ar Krieviju atsver militāros izdevumus.

Tādējādi var pāriet pie nākamās materiālās pazīmes, kas ir valsts militārās spējas. Saskaņā ar Starptautiskā Stratēģisko pētījumu institūta Militārā līdzsvara 2022 datiem Baltkrievijas armijai ir aptuveni 48 000 karavīru (no tiem 6 150 speciālo operāciju spēkos) un vēl 12 000 valsts robežu karavīru. Aptuvenais pēdējo 5 gadu laikā dienējušo rezervistu skaits ir 290 000. Baltkrievijas armija ieņem 60. vietu 2023. gada globālajā spēka indeksā – aiz Ungārijas un Bulgārijas, un apsteidzot Slovākiju un Beļģiju. Gan Baltkrievija, gan Krievija ir Kolektīvās drošības līguma organizācijas (CSTO) dalībvalstis, Maskavas vadītā militārā alianse. Šogad Baltkrievija ir CSTO prezidējošā valsts.⁶⁹ Fokusējoties uz Baltkrievijas militārajām spējām militārās tehnikas kontekstā, jāņem vērā, ka Baltkrievija un Krievija ir pilntiesīgi militārie sabiedrotie, ar augstu drošības un militārās sadarbības institucionalizācijas pakāpi, ar notiekošo juridisko un tehnisko tuvināšanu, kā arī ar kopīgo komandstruktūru un infrastruktūru. Maskava un Minska izmanto reģionālo pretgaisa aizsardzības sistēmu un kopīgi aizsargā Savienības valsts (*Union State*) gaisa telpu. Kopumā Baltkrievija un Krievija katru gadu oficiāli rīko vairāk nekā 40 militārās mācības un daudzas citas apmācības.⁷⁰ Vēl viens svarīgs faktors, kas ietekmē Baltkrievijas militārās spējas, ir Krievijas plāni izvietot taktiskos kodolieročus Baltkrievijā. Tiek ziņots, ka Maskava līdz jūlija sākumam Baltkrievijā pabeigs speciālas taktisko kodolieroču noliktavas būvniecību. Maskava jau ir nodevusi Baltkrievijai mazas darbības raķešu ierīces *Iskander*, ko var aprīkot ar kodolgalviņām vai konvencionālajām kaujas galviņām. Taču šo kodolieroču vadības sistēmas netiks izvietotas Baltkrievijā, tās paliks Maskavā.⁷¹ Lai gan kodolieroču potenciāla izmantošana ir ļoti zema, tas veicina Baltkrievijas aizsardzību un spēka spējas, ņemot vērā, ka jebkurš apdraudējums Baltkrievijai ir automātiski

⁶⁶ The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Latvia*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=LV>

⁶⁷ The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Lithuania*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=LT>

⁶⁸ The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Estonia*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=EE>

⁶⁹ European Parliament (2023). *Russia-Belarus military cooperation*. Izgūts no: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739348/EPRS_ATA\(2023\)739348_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739348/EPRS_ATA(2023)739348_EN.pdf)

⁷⁰ Nizhnikau, R., & Moshes, A. (2020). Belarus in search of a new foreign policy: why is it so difficult?. *Danish Foreign Policy Review*, 29, 59. Izgūts no: https://pure.diis.dk/ws/files/4581154/DIIS_Review_2020.pdf#page=50

⁷¹ CNN (2023). *Russia plans to station tactical nuclear weapons in Belarus, Putin says*. Izgūts no: <https://edition.cnn.com/2023/03/25/world/russia-putin-nuclear-weapons-belarus-intl-hnk/index.html>

apdraudējums arī Krievijai, ko nosaka abu valstu sadarbības dokumenti. Autors secina, ka Baltkrievija rada spēka draudus militāro spēju kontekstā tā iemesla dēļ, ka tās militārā aizsardzība ir ciešā sadarbībā ar Krieviju, militāro spēju pazīme tādējādi izpildās.

Pirmā nemateriālā pazīmē, ko autors pētīs, būs valsts iesaiste alianšu veidošanā ar citām agresīvām valstīm. Kā galveno fokusa subjektu šajā kontekstā, autors uztver Krievijas un Baltkrievijas Savienības valsts izveidi (*Union State*). Baltkrievijas un Krievijas integrācijas projekts – Savienības valsts Baltkrievijai un Krievijai nav tikai ģeopolitisks vai ekonomisks process. Integrācijas sākums datējams ar demokrātiskās sistēmas dekonstrukciju Baltkrievijā 90. gadu vidū. No vienas puses, Savienības valsts izveidošanās bija iespējama, pateicoties autoritārās varas izveidošanai un attīstībai Baltkrievijā. Un no otras puses, Lukašenko režīma pastāvēšanas periods vairāku desmitgadu ilgumā, kā arī pateicoties ciešajām ekonomiskajām un politiskajām attiecībām ar Krieviju. Tiešs Krievijas ekonomiskais un politiskais atbalsts nodrošināja stabilitāti un drošību neliberālajai, nedemokrātiskajai un autoritārajai sistēmai Baltkrievijā. Jāuzsver, ka politiskās integrācijas galvenais elements bija militārā un stratēģiskā sadarbība. Baltkrievija kļuva par nozīmīgu daļu Krievijas drošības sistēmā.⁷²

Šīs savienības izveides procesā tika parakstīti vairāki fundamentāli stratēģiski līgumi. Šie dokumenti radīja juridisku pamatu turpmākai Krievijas stratēģisko interešu attīstībai Baltkrievijā. Starp šiem dokumentiem bija vienošanās, kas garantēja Krievijas militāro bāzu klātbūtni Baltkrievijā: līgums starp Krievijas Federācijas valdību un Baltkrievijas Republikas valdību par kārtību, kādā jāpabeidz *Baranaviču* bloka būvniecība, tā izmantošana un uzturēšana. Raķešu uzbrukuma brīdināšanas sistēma, kas atrodas Republikas teritorijā Baltkrievijas. *Hantsaviči* radara stacija ir agrīna brīdinājuma radars, ko vada Krievijas Aviācijas un kosmosa aizsardzības spēki. Tas ir izstrādāts, lai identificētu ballistisko raķešu palaišanu no Rietumeiropas un var arī izsekot dažus mākslīgos pavadoņus; līgums par radiostacijas *Vileika* lietošanu un apkopi, kas atrodas Baltkrievijas Republikas teritorijā. Tas ir svarīgs līdzeklis, lai nosūtītu rīkojumus kodolzemūdenēm, kas darbojas Klusajā okeānā, Atlantijas okeānā un Indijas okeānā; līgums par Krievijas militārās infrastruktūras objektu kopīgu izmantošanu Krievijas un Baltkrievijas interesēs, lai nodrošinātu valstu drošību; līgums par militāro sadarbību. Līgumi nosaka, ka puses turpmāk veic militāro sadarbību tādās jomās kā: aizsardzības politika un stratēģija; tiesību aktu konverģence un unifikācija aizsardzības jomā, militārā celtniecība un karavīru sociālā aizsardzība; valsts aizsardzības kārtības, bruņojuma, militārās tehnikas ražošanas un remonta vispārējo programmu izstrāde; reģionālā karaspēka grupējuma izveide,

⁷² Usov, P. (2020). Evolution of the Belarus-Russia Union State: from integration to attempts of incorporation. *Studia i Analizy Nauk o Polityce*, (1), 96, 100-101. Izgūts no: https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_31743_sanp_9839

tā plānošana izmantošana, operatīvais un materiālais atbalsts; reģionālā grupējuma vadības sistēmas apvienošana; abu valstu militārās infrastruktūras objektu uzturēšana un izmantošana atbilstoši abu pušu ekonomiskajām iespējām un ņemot vērā militāro un politisko situāciju.⁷³ Pamatojoties uz Baltkrievijas un Krievijas ciešo sadarbību un kopējas alianses esamību, kas ir gan ekonomiska, gan politiska, gan militāra, var apgalvot, ka pazīme par Baltkrievijas iesaisti alianšu veidošanā ar citām agresīvām valstīm izpildās.

Līdzīgi, kā pētot Krievijas spēka draudus, arī šeit nākamās divas pazīmes tiks skatītas kopīgi, jo tās viena otru papildina un paskaidro, tās ir – agresīvs valsts režīms un valsts gatavība iesaistīties militāros konfliktos. Šajā kontekstā ir izceļamas divas būtiskas Baltkrievijas rīcības, kas iet kontekstā ar gatavību iesaistīties militāros konfliktos vai citādi radīt spiedienu uz citām valstīm, neiesaistoties tiešā militārā intervencē. Ar to autors domā Baltkrievijas hibrīdkara īstenošanu pret Latviju, Lietuvu un Poliju, kā arī valsts iesaiste Krievijas uzsāktajā karā Ukrainā.

Baltkrievijas diktators Aleksandrs Lukašenko 2021. gada jūnijā sāka atbalstīt nelegālo migrāciju uz ES valstīm, tādējādi izmantojot tos kā hibrīdkara ieroci pret Latviju, Lietuvu un Poliju. Šie migranti tika uzspiesti dzīti nelegāli šķērsot Latvijas, Lietuvas un Polijas robežas, lai mūsu robežsargi tos dzītu atpakaļ, parādot, ka šīs valstis nehumāni izturas pret migrantiem.⁷⁴ Šī iemesla dēļ, Latvija un pārējās valstis, kas cieta no šī hibrīdkara, bija spiestas ieviest ārkārtējo situācijas regulējumu uz valsts robežām ar Baltkrieviju. Arī šī gada 2. maijā Ministru kabinets atbalstīja ārkārtējās situācijas pagarināšanu uz Latvijas-Baltkrievijas robežas līdz 2023. gada 10. augustam.⁷⁵ Šī Baltkrievijas rīcība pret Baltijas valstīm pierāda valsts gatavību rīkoties pretēji starptautiski pieņemtām normām, tā ilustrē valsts agresīvo uzvedību pret citām valstīm.

Otra rīcība no Baltkrievijas, kas pierāda tās gatavību iesaistīties militāros konfliktos, ir Lukašenko atbalsts Krievijas karam pret Ukrainu. 2021. gada novembrī Lukašenko, kura režīms ir atkarīgs no Krievijas atbalsta, atteicās no Krievijas veiktās Krimas aneksijas neatzīšanas politikas un savu iepriekš uzņemto starpnieka lomu Ukrainas konfliktā. Lukašenko paziņoja, ka Krima ir “juridiski Krievijai piederoša”. Tiklīdz Lukašenko apsolīja lojalitāti Maskavai, krievu karaspēks iegāja Baltkrievijā un sarīkoja kopīgas militārās mācības, kas ilga vairāk nekā plānots (2022. gada 10.–20. februāris). Mācības kalpoja kā piesegs pilna mēroga iebrukumam Ukrainā. 2022. gada 24. februārī. bāzēti Krievijas spēki Baltkrievijā uzbruka

⁷³ Turpat

⁷⁴ Valsts robežsardze (2021). *Baltkrievija migrantu plūsmu uz Latviju izmanto kā hibrīdkara elementu*. Izgūts no: https://www.rs.gov.lv/lv/jaunums/video-baltkrievija-migrantu-plusmu-uz-latviju-izmanto-ka-hibridkara-elementu?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.lv%2F

⁷⁵ IeM (2023). *Ārkārtējā situācija uz Latvijas-Baltkrievijas robežas pagarināta līdz 2023. gada 10. augustam*. Izgūts no: https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/arkarteja-situacija-uz-latvijas-baltkrievijas-robezas-pagarinata-lidz-2023-gada-10-augustam?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.lv%2F

Kijivā un Čerņihivā, un sākotnēji pārņēma kontroli pār Černobiļas atomelektrostaciju un tuvējās pilsētas un ciematus, piemēram, Irpiņu un Buču, kur viņi izdarīja kara noziegumus.⁷⁶

Pašlaik, kā uzsver eksperti, Baltkrievija daudzos veidos atbalsta Krievijas bruņotos spēkus. Pirmkārt, Baltkrievija nodrošina tās teritorijā Krievijas raķešu triecienus un bezpilota lidaparātu uzbrukumus Ukrainai. Tā arī piegādā Krievijai ar militāro aprīkojumu, ieskaitot tankus un munīciju, militāro apmācību un veselības aprūpi, loģistiku un citus pakalpojumus, piemēram, izmitināšanu, degvielas pārstrādi un militārā aprīkojuma remontu. Baltkrievija kalpo kā drošs patvērums krievu armijai. Turklāt pastāvīgie iebrukuma draudi no Baltkrievijas robežas tur daļu Ukrainas armijas pie Baltkrievijas robežas, nevis frontē, kur tā visvairāk vajadzīga.⁷⁷ Gan Baltkrievijas organizētais un īstenotais migrantu hibrīdkarš pret Baltijas valstīm, gan netieša, bet tomēr iesaistīšanās karā Ukrainā, atbalstot Krieviju, Baltkrievija ir klasificējama kā valsts, kas ir spējīga un gatava iesaistīties militāros konfliktos. Šī gatavība iesaistīties automātiski padara Baltkrieviju par agresīvu valsti, kas atbalsta agresiju, tāpēc var apgalvot, ka abas šīs spēka draudu izpildās.

Raugoties uz Baltkrievijas ārpolitikas ideoloģisko orientāciju, Baltkrievija savos stratēģiskajos dokumentos, atšķirībā no Krievijas, nedefinē sevi kā potenciālu lielvaru, valsti, kurai būtu jātiecas pēc lielākas ietekmes starptautiskajā sistēmā u.tml. Baltkrievijas ārpolitikas orientācija bāzējas uz savas drošības nodrošināšanu, ņemot vērā, ka tā robežojas ar ES un NATO valstīm. Baltkrievija tieši nenosauc valstis, kas ir tās galvenie ienaidnieki, tiek izceltas sadarbības valstis – Krievija un Ķīna, un tiek akcentēts, ka Baltkrievijai potenciālus draudus rada kaimiņvalstis, kas bruņojas, ar to, protams, domājot Poliju, Lietuvu un Latviju. Taču Baltkrievija akcentē, ka pasaules varas centri veic darbības, lai sadalītu un absorbētu jaunattīstības valstu ekonomiku, šeit ir skaidri redzams, ka Baltkrievija ārpolitikas retorikā sevi uzlūko kā mazāk ietekmīgu valsti nekā, piemēram, tās sabiedroto Krieviju. Tāpat valsts vērš uzmanību, ka ir lielāki varas centri, kas starptautiskajā sistēmā veic negodīgas darbības, kas kaitē valstij. Baltkrievija stratēģiskajā dokumentā piemin, ka pasaules ekonomiku raksturo nestabilitāte, kas saistīta ar ietekmes sfēru pārdali, tostarp ar spēku, taču šajā kontekstā Baltkrievija sevi neuzlūko kā potenciālu dalībnieci ietekmes sfēru pārdalē, kā to dara Krievija. Raksturojot savus ārpolitiskos principus attiecībā pret citām valstīm, ir vērojamas ļoti lielas pretrunās tajā, ko Baltkrievija raksta savos dokumentos un kā realitātē tā rīkojas. Piemēram, dokumentā tiek minēts, ka Baltkrievijas Republika ir neatkarīga, suverēna un mieru mīloša valsts, kas savā ārpolitikā vadās no valstu vienlīdzības, spēka nelietošanas vai spēka draudiem,

⁷⁶ European Parliament (2023). *Russia-Belarus military cooperation*. Izgūts no: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739348/EPRS_ATA\(2023\)739348_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739348/EPRS_ATA(2023)739348_EN.pdf)

⁷⁷ European Parliament (2023). *Russia-Belarus military cooperation*.

robežu neaizskaramības, miermīlīgas strīdu izšķiršanas un neiejaukšanās citu valstu iekšējās lietās. Ņemot vērā Baltkrievijas reālās ārpolitiskās darbības, tās nav sasaistāmas ar to pašu, kas tiek rakstīts valsts stratēģiskajā dokumentā.⁷⁸

Definējot Baltkrievijas ārpolitikas ideoloģisko orientāciju, tai nav imperiālistisku nodomu, tā sevi neuzlūko kā lielvaru, kurai ir pienākums un vajadzība iesaistīties citu valstu iekšējās lietās, neskatoties uz to, ka valsts iesaistās citu valstu iekšējās lietās. Salīdzinot ar Krieviju, Baltkrievijai ir būtiski mazākas ambīcijas, kas ir loģiski, jo valstij ir mazāka ietekme, mazāk resursu, mazāk ietekmes sviru, ko izmantot, lai virzītu savas ārpolitiskās ambīcijas sev vēlamā virzienā. Baltkrievijas ārpolitisko virzienu ietekmē sadarbība ar Krieviju, šis virziens, protams, tiek īstenots Krievijas interešu labā. Pamatojoties uz šiem faktiem, autors secina, ka Baltkrievijas gadījumā spēka draudu pazīme valsts ārpolitikas ideoloģijas orientācijas kontekstā līdz galam neizpildās, jo tas, kas apstiprinātu šo faktu, drīzāk ir saistīts ar Krievijas spiediena veikšanu pret Baltkrieviju, nevis tās individuāli pieņemtu lēmumu.

Nākamā nemateriālā pazīme, ko autors aplūkos, ir valsts definēšana kā “ārgrupas” subjektu. Fokusējoties uz Baltkrievijas Nacionālās drošības koncepcijas projekta 4. nodaļu par galvenajiem draudiem valsts drošībai, Baltkrievija netieši izceļ to, ka galvenos draudus drošībai rada atsevišķas valstis vai valstu grupas, kas īsteno sankcijas pret Baltkrieviju.⁷⁹ Ar to domājot ES valstis, kuras kopš 2020. gada oktobra pakāpeniski ir ieviesušas ierobežojošus pasākumus pret Baltkrieviju. Sankcijas tika pieņemtas, reaģējot uz Baltkrievijas varas iestāžu nepieņemamo vardarbību pret miermīlīgiem protestētājiem, iebiedēšanu, patvaļīgiem arestiem un aizturēšanu pēc 2020. gada augustā notikušajām prezidenta vēlēšanām. Tāpat ES nosoda Baltkrievijas iesaistīšanos Krievijas neizprovocētajā un nepamatotajā militārajā iebrukumā Ukrainā. Reaģējot uz Baltkrievijas darbībām, ES 2022. gadā ir pieņēma dažādus pasākumus, tostarp: individuālas un ekonomiskas sankcijas, kas vērstas pret 22 cilvēkiem; tirdzniecības ierobežojumus; SWIFT aizliegums piecām Baltkrievijas bankām; aizliegums veikt darījumus ar Baltkrievijas Centrālo banku; ierobežojumus finanšu ieplūdēm no Baltkrievijas uz ES; aizliegums piegādāt Baltkrievijai eiro banknotes.⁸⁰ Šī paša stratēģiskā dokumenta 6. nodaļa izceļ Baltkrievijas galvenos ārējo draudu avotus. Militārajā jomā galvenie militāro draudu ārējie avoti ir Baltkrievijas blakus esošo valstu bruņošanās sacensības un militarizācijas uzsākšana (militāri politiskās alianses, kas neietver Baltkrievijas Republiku, ar to domājot NATO), kā

⁷⁸ Pravo.by (2023). *О рассмотрении проекта новой Концепции национальной безопасности Республики Беларусь*. Izgūts no: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=P223s0001>

⁷⁹ Pravo.by (2023). *О рассмотрении проекта новой Концепции национальной безопасности Республики Беларусь*.

⁸⁰ European Council (2022). *EU restrictive measures against Belarus*. Izgūts no: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-belarus/>

rezultātā palielinās viņu potenciālā spēja veikt uzbrukumus.⁸¹ Bez šaubām ir skaidrs, ka ne Baltijas valstis atsevišķi, ne kopā ar NATO neapdraud Baltkrievija nekādā veidā, jo alianses mērķis ir aizsargāt, nevis uzbrukt. Tāpēc arī šie Baltkrievijas stratēģisko dokumentu apgalvojumi ir vērtējami, kā aplami un pārspīlēti. Vērtējot šos punktus, var apgalvot, ka Baltkrievija Baltijas valstis, ES un NATO dalībvalstis, lai gan netieši, tomēr uztver kā potenciālus draudus un ienaidniekus, tāpēc Baltkrievija ir definējama kā “ārgrupas” subjekts attiecībā pret mums. Tāpat to pierāda arī NATO nostāja, proti, 2021. gada jūnijā Briseles samitā līderi paziņoja, ka Baltkrievijas politikai un rīcībai ir negatīva ietekme uz reģionālo stabilitāti. Tā paša gada novembrī NATO apturēja visu praktisko sadarbību gan civilo, gan militāro starp NATO un Baltkrieviju, vienlaikus saglabājot dialogu.⁸²

Pēdējā nemateriālā pazīme, ko autors pētīs, ir valsts klasificēšana kā “*status quo*” vai “revizionāra”. Pētot Baltkrievijas Republikas Nacionālās drošības koncepcijas projektu, kas stājās spēkā 2023. gada 6. martā, pie sadaļas “Nacionālās intereses” ir vērā ņemams punkts. Pie 16. punkta, kur tiek uzskaitītas valsts galvenās intereses militārajā jomā, viens no punktiem, ko ir svarīgi izcelt, ir mērķis veidot jaunu un stabilu starptautiskās drošības arhitektūru, atjaunot savstarpējās uzticēšanās un starptautisko attiecību caurskatāmību.⁸³ Kā iepriekš tika noskaidrots, revizionāra valsts ir tāda, kas iestājas pret pastāvošo starptautisko kārtību, turpretim “*status quo*” valstis dara visu, lai šo kārtību nosargātu un attīstītu. Šī iemesla dēļ, raugoties uz Baltkrievijas stratēģisko dokumentu punktiem par jaunas starptautiskās drošības arhitektūras veidošanu, var apgalvot, ka šādā kontekstā Baltkrievija ir vērtējama kā revizionāra.

Šī dokumenta 3. nodaļa par “Valsts drošības statusu modernajā stadijā” iekļauj 20. punktu, kur tiek akcentēts, ka Baltkrievijas ārpolitikas pamatā ir stratēģiskās alianses attiecības ar Krievijas Federāciju, kā arī visaptveroša stratēģiskās partnerības stiprināšana ar Ķīnas Tautas Republiku.⁸⁴ Ņemot vērā, ka gan Krievija ir klasificējama kā revizionāra valsts, gan Baltkrievijas ciešo sadarbību ar Krieviju teju visās darbības jomās, nerevizionāra valsts visdrīzāk nesadarbotos ar revizionāru valsti militāri, ekonomiski un politiski. Šī iemesla dēļ autors secina, ka arī Baltkrievija ir klasificējama kā valsts ar revizionārām pazīmēm.

⁸¹ Pravo.by (2023). *О рассмотрении проекта новой Концепции национальной безопасности Республики Беларусь.*

⁸² NATO (2022). *Relations with Belarus.* Izgūts no: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49119.htm

⁸³ Pravo.by (2023). *О рассмотрении проекта новой Концепции национальной безопасности Республики Беларусь.*

⁸⁴ Turpat

3. BALTIJAS VALSTU SPĒKA DRAUDU IETEKMĒJOŠIE FAKTORI

Ņemot vērā, ka spēka draudu esamību gan no Baltkrievijas, gan Krievijas ir neapšaubāma, autors šajā nodaļā fokusēsies uz šo spēka draudu galvenajiem ietekmējošajiem faktoriem. Autors šos ietekmējošos faktoros iedala 4 daļās, kas izriet no spēka draudu pazīmju identificēšanas Krievijas un Baltkrievijas kontekstā – apdraudējums valstu drošībai; reakcija uz NATO darbībām; Baltkrievijas un Krievijas ārpolitiskā ideoloģija; ģeogrāfiskais novietojums.

3.1. Apdraudējums valstu drošībai

Gan valstu starptautiskajā retorikā, gan to stratēģiskajos drošības dokumentos tiek apgalvots, ka Eiropas Savienības valstis un NATO ir galvenais drauds Baltkrievijas un Krievijas drošībai. Ņemot vērā šādu ārpolitisko skatījumu pret citām valstīm un aliansēm, tas ir likumsakarīgi, ka Krievija un Baltkrievija cenšas veicināt savas militārās spējas, lai potenciāla apdraudējuma gadījumā tās spētu pretstāvēt. No Baltijas valstu, ES un NATO perspektīvas šāds pamatojums šķiet absurds, zinot, ka ne Baltijas valstis, ne NATO kā militārā alianse neveiktu militāru iebrukumu ne Baltkrievijā, ne Krievijā, ja šīs valstis neīstenos militāru iebrukumu kādā no NATO valstīm. Neskatoties uz reāliem faktiem, Baltkrievija un Krievija mākslīgi ir radījušas sev ienaidniekus, jo nav pamatotu argumentu, kas varētu apliecināt to, ka Baltijas valstis atsevišķi vai NATO kā alianse varētu radīt drošības riskus Baltkrievijai un Krievijai. Tajā pašā laikā varētu apgalvot, ka Baltijas valstis arī rada spēka draudus, jo arī tās konsekventi paaugstina savus izdevumus aizsardzībai, taču vērtējot šādu faktoru, ir jāņem vērā valsts motivācija, kāpēc tas tiek darīts. Baltijas valstu gadījumā tas tiek darīts, jo Krievijas un Baltkrievijas militārās intervences citās valstīs rada draudus, jo neizslēdz potenciālus iebrukumus citviet nākotnē.

Neskatoties uz to, ka, piemēram, Krievija savu militāro spēju paaugstināšanu, militārās tehnikas izvietošanu Kēnigsbergā u.tml. pamato ar to, ka NATO apdraud Krievijas drošību, Krievija ir tā, kas šajā gadsimtā ir iniciējusi militārus iebrukumus neatkarīgās un suverēnās valstīs. Krievija to attaisno ar it kā savlaicīgu paš aizsardzības īstenošanu.

3.2. Reakcija uz NATO darbībām

Ņemot vērā, ka mēs iepriekš identificējām to, ka NATO ir galvenais drošības drauds Krievijas un Baltkrievijas drošībai, abu valstu spēka draudu īstenošanu ietekmē arī darbības, ko veic NATO. Tas ir faktors, kas arī ir identificējams šo valstu stratēģiskajos dokumentos. Krievija, piemēram, izvieto militāro tehniku Kēnigsbergā, jo NATO izvieto savu militāro tehniku valstīs, kas robežojas ar Krieviju – attiecīgi Polijā, Lietuvā, Latvijā un Igaunijā. Tāpat

Krievijas rīcības tiek pamatota ar nepatiesiem argumentiem, piemēram, Krievija izvieto kodolieročus Baltkrievijā, jo arī NATO izvieto kodolieročus pie Krievijas robežām, lai gan šāda informācija ir nepatiesa. Krievija savā retorikā savu rīcību mēdz pamatot uz spēka balansa rēķina, proti, Krievijai ir nepieciešams attiecīgi reaģēt, lai izlīdzinātu spēka līdzsvaru un nekļūtu vājāka, neskatoties uz to, ka NATO tāpat ir būtiski pārāka militārās kapacitātes un spēju kontekstā. Neapšaubāmi Krievijas rīkošanās, reaģējot uz NATO darbībām, ir raksturojamas kā iegansts. Krievija apzinās, ka NATO realitātē neapdraud Krievijas drošību, suverenitāti un teritoriālo integritāti.

Šajā kontekstā rodas jautājums – vai Krievija sapratīs to, ka tieši tās rīcība un īstenotās darbības veicina to, ka NATO sāk vairāk militarizēties, veicināt savas drošības noturību un īstenot dažādus citus atturības pasākumus, lai nepieļautu Krievijas agresīvās politikas eksistenci. Šo spilgti pierāda arī Zviedrijas un Somijas pastiprinātā un pēkšņā vēlme kļūt par NATO dalībvalstīm. Līdz šim abas šīs valstis ieturēja neitralitātes politiku – Somija piekopa neitralitātes politiku kopš Otrā pasaules kara, turpretim Zviedrija vairāk nekā 200 gadus ir izvairījusies no militārām aliansēm.⁸⁵ Abas šīs valstis iesniedza pieteikumus savai dalībai NATO pēc Krievijas iebrukuma 2022. gada 24. februārī. Somija oficiāli kļuva par 31. NATO dalībvalsti 2023. gada 4. aprīlī.⁸⁶ Krievija, īstenojot iebrukumu Ukrainā, ir panākusi to, ka tās robeža ar NATO ir palielinājusies no 1215 km⁸⁷ līdz 2555 km.⁸⁸ Tāpat, reaģējot uz Krievijas iebrukumu Ukrainā, Baltijas valstis paaugstināja savus militāros izdevumus, sāk iepirkt pretgaisa aizsardzības sistēmas – Latvija un Igaunija kopīgi plāno iegādāties *IRIS-T* pretgaisa aizsardzības sistēmas.⁸⁹ Piemēram, Latvija izceļas ar Valsts aizsardzības dienesta ieviešanu, ko Latvija pirms tam nedarīja, pamatojoties ar fokusēšanos uz profesionālo dienestu.

3.3. Baltkrievijas un Krievijas ārpolitiskā ideoloģija

Ārpolitiskās ideoloģijas faktors, kā mēs noskaidrojām, vairāk ir attiecināms uz Krieviju nevis Baltkrieviju, jo Krievija savā retorikā aktīvi un pārspīlēti iestājas par savu nozīmību starptautiskajā sistēmā, ko, piemēram, Baltkrievija nedara. Ārpolitiskās ideoloģijas faktors ir

⁸⁵ NBC News (2023). *Finland joins NATO, dealing a blow to Putin*. Izgūts no:

<https://www.nbcnews.com/news/world/finland-joins-nato-blow-putin-rcna78067>

⁸⁶ NATO Parliamentary Assembly (2023). *Ratification of Finland and Sweden's accession to NATO*. Izgūts no:

<https://www.nato-pa.int/content/finland-sweden-accession>

⁸⁷ NATO (2021). *Russia's top five myths about NATO*. Izgūts no:

https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/10/pdf/2110-russia-top5-myths-en.pdf

⁸⁸ BBC (2023). *NATO's border with Russia doubles as Finland joins*. Izgūts no:

<https://www.bbc.com/news/world-europe-65173043>

⁸⁹ LSM (2023). *Latvija un Igaunija kopīgi iegādāsies pretgaisa aizsardzības sistēmas IRIS-T, veidojot jaunu "Livonijas vairogu"*. Izgūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/21.05.2023-latvija-un-igaunija-kopigi-iegadasies-pretgaisa-aizsardzibas-sistemas-iris-t-veidojot-jaunu-livonijas-vairogu.a509551/>

būtisks spēka draudu veicinoša pazīme. Šis ir spēka draudu ietekmējošs faktors, jo ilustrē valsts ārpolitisko skatījumu pret citām valstīm.

Krievija savos stratēģiskajos drošības dokumentos apgalvo, ka tai ir tiesības un pienākums, it kā miera un drošības uzturēšanai. Šis apgalvojums no Krievijas pozīcijām ir absurds, ņemot vērā, ka Krievija ir viena no lielākajām nemiera radītājām starptautiskajā sistēmā. Īpaši satraucošs ir Krievijas uzskats par tās tiesībām dominēt kaimiņvalstīs, šāda uzskata klātesamība ir spēka draudu ietekmējošs faktors, jo šāda nostāja apliecina gatavību uz it kā leģitīma iemesla pamata iesaistīties savu kaimiņvalstu iekšpolitiskajos darbības virzienos. Problēma ir tajā, ka Krievija neapzinās, ka valstis, kas tā domā, ir mazākumā, tāpēc tāds uzskats un potenciāla rīcība ir nelegitīma un pārkāpj starptautisko tiesību normas. Tajā pat laikā, ņemot vērā, ka Krievijas rīcībā ir vērojamas revizionāras pazīmes, tai starptautiskās normas nav saistošas un aktuālas, tāpēc savu nelikumīgo rīcību pret citām kaimiņvalstīm uzskata par attaisnojamu un tolerējamu.

Visbeidzot Krievijas ārpolitikas ideoloģijā ir vērojama tendence sevi definēt kā nozīmīgu lielvaru, kurai ir pārāk maz ietekmes starptautiskās kārtības regulēšanā, ko ir nepieciešams mainīt. Tāpat Krievijas īstenotā ārpolitika arvien biežāk tiek definēta kā stipri imperiālistiska ar mērķi apstrīdēt un mainīt starptautiskās kārtības galvenos elementus.⁹⁰ Valsts ar imperiālistisku vēsturi un ārpolitiku mūsdienās ir spēka draudu veicinošs faktors

3.4. Ģeogrāfiskais novietojums

Pēdējais spēka draudu ietekmējošs faktors ir valstu ģeogrāfiskais novietojums, kas nav ne mazāk svarīgs drošības kontekstā. Ģeogrāfiskais novietojums kā individuāla pazīme pati par sevi nerada spēka draudus un neveicina tos. Ģeogrāfiskais novietojums ietekmē spēka draudus un paaugstina to iespējamību, ja izpildās iepriekš aplūkotās spēka draudu pazīmes.

Ja valstij ir augstas militārās spējas, tendence iesaistīties militāros konfliktos, vispārēji agresīvs valsts režīms, kas atbalsta militārus konfliktus citās valstīs, kā arī pati tos īsteno, neatbalsta iedibināto pasaules kārtību un uzskata, ka tai ir tiesības iesaistīties sev tuvējo valstu iekšpolitikās, tad ģeogrāfiskais novietojums rada būtisku risku. Tas kļūst par spēka draudu ietekmējošu faktoru, jo šis valsts agresīvās ārpolitikas izpausmes primāri īstenosies tajās valstīs, kas robežojas ar šo agresīvo valsti. Tam spilgts piemērs ir jau iepriekš minētais Baltkrievijas rīkotais hibrīdkarš pret Baltijas valstīm un Poliju. Tāpat Krievijas iebrukums Ukrainā, Gruzijā un Padomju Savienības iebrukums Somijā un Baltijas valstīs.

⁹⁰ The White House (2022). *Out-Competing China and Constraining Russia*. National Security Strategy. 25. Izgūts no: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>

Ģeogrāfiskais novietojums var radīt arī ģeogrāfiski izaicinošu stāvokli, piemēram, jau darbā pieminētā problēma ar Suvalku koridoru, kas ir relatīvi šaurs teritoriāls šķērsojums starp Kēnigsbergu un Baltkrieviju, kas savieno Baltijas valstis ar pārējo Eiropu. Šāds ģeogrāfisks stāvoklis ir izaicinošs Baltijas valstu drošībai potenciāla konflikta rezultātā. Kopumā, ja valstij ir neizdevīgs ģeogrāfiskais stāvoklis un novietojums, agresīvām valstīm būs vieglāk tās iekarot, tāpēc var apgalvot, ka ģeogrāfiskais novietojums arī ir definējams kā spēka draudu ietekmējošs faktors.

3.5. Kopsavilkums

Spēka draudu ietekmējošo faktoru kontekstā tiek izvirzīti 4 būtiskākie faktori, kas autoraprāt, primāri ietekmē Baltkrievijas un Krievijas īstenotos spēka draudus, tie ir – apdraudējums valstu drošībai; reakcija uz NATO darbībām; Baltkrievijas un Krievijas ārpolitiskā ideoloģija; ģeogrāfiskais novietojums. Visas aplūkotās un identificētās spēka draudu pazīmes ir attiecināmas uz kādu no šiem ietekmējošajiem faktoriem.

Ietekmējošais faktors par apdraudējumiem valsts drošībai var šķist aplams un pārspīlēts, jo kādā veidā Baltijas valstis var apdraudēt Baltkrievijas un Krievijas drošību. Neskatoties uz to, šis faktors ir jēgpilns un pamatos, jo to ir iespējams izgūt un identificēt šo abu valstu retorikās un stratēģiskajos dokumentos. Baltijas valstu dalība NATO militārajā aliansē būtiski pastiprina Baltkrievijas un Krievijas pārliecību par Baltijas valstīm kā vērā ņemamu militāru draudu šo valstu drošībai.

Faktors par reakciju uz NATO darbībām arī ir fiksējams šo valstu retorikās, it sevišķi Krievijas gadījumā. Nereti Krievijas militārās darbības – kopīgas militārās mācības ar Baltkrieviju, kritiskās militārās infrastruktūras izvietošana Kēnigsbergā, savu militāro spēju paaugstināšana, kodolieroču izvietošana Baltkrievijā – ir saistītas, reaģējot uz NATO darbībām, piemēram, veidojot militārās bāzes Baltijas valstīs, sūtot NATO kareivjus uz šīm valstīm, izvietojot militāro tehniku un ierīkojot militāro infrastruktūru Baltijā. Atšķirība starp NATO un Krieviju ir identificējama tajā, ka NATO šīs darbības veic pamatoti, reaģējot uz Krievijas agresīvo ārpolitiku, taču Krievijas rīkošanās, atsaucoties uz NATO darbībām, ir tikai iegansts.

Baltkrievijas un Krievijas ārpolitiskā ideoloģija arī ir identificējama, kā vērā ņemams ietekmes faktors spēka draudu kontekstā. Šis faktors primāri ir identificējams Krievijas retorikā, jo tā arvien sevi definē, kā lielvaru, kurai ir tiesības un pienākums balansēt spēka līdzsvaru, kā arī dominēt blakus esošajās valstīs.

Visbeidzot arī ģeogrāfiskais novietojums ir neatņemams spēka draudu ietekmējošs faktors, pamatojoties uz argumentu, ka agresīva valsts primāri īsteno agresīvu ārpolitiku pret

tuvākajām valstīm. Ģeogrāfiskā novietojuma faktors ir aktuāls, ja izpildās pārējās spēka draudu pazīmes.

SECINĀJUMI

Ņemot vērā Baltijas valstu ģeopolitisko situāciju, robežojoties ar tādām valstīm, kā Baltkrieviju un Krieviju, šajā bakalaura darbā autora mērķis bija identificēt spēka draudu pazīmes, ko potenciāli rada šīs abas kaimiņvalstis. Gan Baltkrievija, gan Krievija ir valstis, kas starptautiskajā sistēmā nereti tiek vērtētas pretrunīgi, balstoties uz to īstenotajām iekšpolitikas un ārpolitikas izvēlēm.

Šī darba kontekstā Krievija bez šaubām ir vērtējama kā lielākais Baltijas valstu ģeopolitikas izaicinājumu veicinātājs spēka draudu un drošības kontekstā. Attiecībā uz Baltkrieviju, arī tā rada ģeopolitiskus izaicinājumus spēka draudu kontekstā, taču mazāk kā individuāls starptautiskās sistēmas subjekts, bet gan mijiedarbībā ar Krievijas īstenotajām darbībām, kas rada riskus. Šo faktu pierāda, analizējot un fiksējot spēka draudu pazīmes abu šo valstu rīcībās. Piemēram, no izvirzītajām un apskatītajām 8 spēka draudu pazīmēm Krievijas gadījumā visas no tām pilnībā izpildījās. Turpretim, analizējot Baltkrieviju, pilnībā izpildās 6 pazīmes, taču pilnībā neizpildījās pazīme par militāro budžetu, proti, to nevar klasificēt, kā lielāku par Baltijas valstu aizsardzības budžetiem, kā arī tā apjomā nav identificējama mērķtiecīga un stratēģiska palielinājuma, balstoties uz pēdējiem pieejamajiem statistikas datiem. Tāpat līdz galam neizpildās pazīme par valsts ārpolitikas ideoloģisko orientācija, ko autors pamato ar to, ka valsts ir relatīvi maza, ar maz pieejamiem resursiem, kā arī nav ietekmīga starptautiskās sistēmas kontekstā, un tai nav vēsturiskās pieredzes un mantojuma, kad Baltkrievija būtu liela, ietekmīga un uz imperiālām ambīcijām fokusēta.

Visa darba garumā, pētot un analizējot abas valstis pēc visām izvirzītajām pazīmēm, Baltkrieviju ir grūti nodalīt un skatīt atrauti no Krievijas ietekmes, jo, kā jau darbā tika minēts, abas šīs valstis ir cieši saistītas gan politiskajā, gan ekonomiskajā, gan arī militārajā jomā. Piemēram, kaut vai Baltkrievijas militārais budžets ir zemāks par Baltijas valstu militārajiem budžetiem, nav loģiski Baltkrieviju šajā kontekstā neklasificēt kā potenciālu spēka draudu, jo valsts sadarbība militārajā jomā ar Krieviju ir tik liela, ka tas atsver militāro izdevumu pārākuma neesamību. Tāpat Baltkrievijas gadījumā līdz galam neizpildoties pazīmei par valsts ideoloģisko orientāciju, arī tas nav viennozīmīgs indikators, ka valsts nerada spēka draudus, jo Baltkrievijas ciešā sadarbības ar Krieviju, netieši liecina, ka tā atbalsta, kā autors darbā noskaidroja, revizionāra veida politiku, tādējādi arī Baltkrieviju daļēji kategorizējot par revizionāru valsti.

Krievijas un Baltkrievijas radītos spēka draudus nevar neskatīt sasaistē ar to veicinošajiem faktoriem. Kā autors secināja, visas pētītās spēka draudu pazīmes ir sadalāmas 4 ietekmējošos faktoros – apdraudējums valsts drošībai; reakcija uz NATO darbībām; valstu ideoloģiskā orientācija; ģeogrāfiskais novietojums. Abas valstis spēka draudu kontekstā Baltijas valstis skata kontekstā ar NATO, proti, ņemot vērā, ka Baltija ir NATO teritorija, tas rada draudus gan Baltkrievijai, gan Krievijai. To veicina arī NATO militārās tehnikas izvietošana Baltijā, kas primāri Krievijai liek attiecīgi rīkoties savu drošības interešu kontekstā. Baltkrievijas un Krievijas ideoloģiskā orientācija ir neatsverams ietekmes faktors, tas tādējādi funkcionē duāli, proti, gan kā ietekmēs faktors, gan kā spēka drauds attiecībā pret Baltijas valstu drošību. Visbeidzot arī ģeogrāfiskais novietojums ir neatsverams ietekmes faktors, ņemot vērā Baltijas valstu vēsturisko pieredzi, kā arī tagad notiekošo Ukrainā. Jebkuras valsts robežošanās ar citu agresīvu valsti tai rada potenciālus spēka draudus.

Autors secina, ka Baltijas valstu drošību ietekmē gan Baltkrievija, gan Krievija. Spēka draudu kontekstā vislielāko apdraudējumu rada Krievijas tās resursu un militārās kapacitātes dēļ, Baltkrievija arī rada spēka draudus, tā ir vairāk klasificējama kā spēka draudu atbalstītāja, pamatojoties uz to, ka Baltkrievija visdrīzāk individuāli neņemtu un neīstenotu spēka draudu veikšanu. To, piemēram, pierāda Baltkrievijas īstenotais hibrīdkarš, ko palīdzēja realizēt Krievija. Neskatoties uz neapšaubāmu spēka draudu esamību, Baltijas valstu noturību nodrošina dalība NATO, kas ir neatsverams drošības pīlārs. Šo drošības pīlāru Baltkrievija un Krievija apzinās, tāpēc visas ar spēka draudiem saistītās darbības ir vērojamas abu valstu politikās.

IZMANTOTIE INFORMĀCIJAS AVOTI

- Al-Khafaji, Z. A. (2022). Geopolitical Dimension of Exclave Crises in Europe (The Kaliningrad Exclave as A Modal). *Baltic Journal of Law & Politics*, 15(2), 533-545. Izgūts no: <https://versita.com/menuscript/index.php/Versita/article/view/508>
- Allison, R. (2013). *Russia and Syria: explaining alignment with a regime in crisis*. *International Affairs*, 89(4), 795-823. Izgūts no: <https://academic.oup.com/ia/article/89/4/795/2417157>
- Anon (2010). *USA: Status Quo or Revisionist Power?* Izgūts no: <https://www.e-ir.info/pdf/5090>
- Ashby H. (2023). *What you need to know about Russia's New Foreign Policy Concept*. United States Institute of Peace. Izgūts no: <https://www.usip.org/publications/2023/05/what-you-need-know-about-russias-new-foreign-policy-concept>
- BBC (2023). *NATO's border with Russia doubles as Finland joins*. Izgūts no: <https://www.bbc.com/news/world-europe-65173043>
- CNN (2023). *Russia plans to station tactical nuclear weapons in Belarus, Putin says*. Izgūts no: <https://edition.cnn.com/2023/03/25/world/russia-putin-nuclear-weapons-belarus-intl-hnk/index.html>
- Collective Security Treaty Organization (2021). *History of creation, fundamentals of activity, organizational structure*. Izgūts no: <https://en.odkb-csto.org/25years/>
- Deudney, D. H. (2023, March 6). *geopolitics*. *Encyclopedia Britannica*. Izgūts no: <https://www.britannica.com/topic/geopolitics>
- DiRubbio, W. (2022). Countering Kaliningrad's Threat to NATO. *The RUSI Journal*, 167(6-7), 82-93. Izgūts no: <https://www-tandfonline-com.datubazes.lanet.lv/doi/epdf/10.1080/03071847.2023.2176917?needAccess=true&role=button>
- European Council (2022). *EU restrictive measures against Belarus*. Izgūts no: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-belarus/>
- European External Action Service (2022). *UN General Assembly demands Russian Federation withdraw all military forces from the territory of Ukraine*. Izgūts no: https://www.eeas.europa.eu/eeas/un-general-assembly-demands-russian-federation-withdraw-all-military-forces-territory-ukraine_en
- European Parliament (2023). *Russia-Belarus military cooperation*. Izgūts no: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739348/EPRS_ATA\(2023\)739348_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739348/EPRS_ATA(2023)739348_EN.pdf)

- European Parliament (2023). *Russia-Belarus military cooperation*. Izgūts no: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739348/EPRS_ATA\(2023\)739348_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2023/739348/EPRS_ATA(2023)739348_EN.pdf)
- Flint, C. (2021). *Introduction to geopolitics*. Routledge. Izgūts no: https://books.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=5503EAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT8&dq=geopolitics&ots=6FL9ols8su&sig=jPbvnyPue7zPHHRoBvIZF4D6SbI&redir_esc=y#v=onepage&q=geopolitics&f=false
- Hagan, C. B. (1942). Geopolitics. *The Journal of Politics*, 4(4), 484–486, 489. Izgūts no: <https://doi.org/10.2307/2125653>
- Hasegawa T. (2022). *The New National Security Strategy and Development of Paramilitary Organizations*. 204-206. Izgūts no: <http://www.nids.mod.go.jp/english/publication/east-asian/pdf/2022/e06.pdf>
- IeM (2023). *Ārkārtējā situācija uz Latvijas-Baltkrievijas robežas pagarināta līdz 2023. gada 10. augustam*. Izgūts no: https://www.iem.gov.lv/lv/jaunums/arkarteja-situacija-uz-latvijas-baltkrievijas-robezas-pagarinata-lidz-2023-gada-10-augustam?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.lv%2F
- Yukich, J.O., Hutchinson, P., Candrinho, B. *et al.* Ideational factors and their association with insecticide treated net use in Magoé District, Mozambique. *Malar J* 21, 387 (2022). Izgūts no: <https://doi.org/10.1186/s12936-022-04405-1>
- Katagiri, A., & Min, E. (2015, September). Identifying threats: Using machine learning in international relations. In *annual meeting of the American Political Science Association*. Izgūts no: <https://static1.squarespace.com/static/5b429912f407b44e472b2118/t/5b42ad050e2e72bb806b681d/1531096326842/ThreatNoteDraft.pdf>
- Leonhard van Efferink (2009). *The Definition of Geopolitics – The Classical, French and Critical Traditions*. Izgūts no: https://exploringgeopolitics.org/publication_efferink_van_leonhardt_the_definition_of_geopolitics_classical_french_critical/
- LSM (2013). *Aprit pieci gadi kopš Gruzijas un Krievijas kara sākuma*. Izgūts no: https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/aprit-pieci-gadi-kops-gruzijas-un-krievijas-kara-sakuma.a62744/?utm_source=lsm&utm_medium=theme&utm_campaign=theme
- LSM (2022). *Putina režīms sācis masīvu uzbrukumu Ukrainai*. Izgūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/arzemes/putina-rezims-sacis-masivu-uzbrukumu-ukrainai.a445043/>

- LSM (2023). *Latvija un Igaunija kopīgi iegādāsies pretgaisa aizsardzības sistēmas IRIS-T, veidojot jaunu "Livonijas vairogu"*. Izgūts no: <https://www.lsm.lv/raksts/zinas/latvija/21.05.2023-latvija-un-igaunija-kopigi-iegadasies-pretgaisa-aizsardzibas-sistemas-iris-t-veidojot-jaunu-livonijas-vairogu.a509551/>
- Ministry of Defence of the United Kingdom (2022). *Latest Defence Intelligence update on the situation in Ukraine*. Izgūts no (Twitter): <https://twitter.com/DefenceHQ/status/1601834807855648768>
- Ministry of Defence of Ukraine (2023). *The total combat losses of the enemy from 24.02.2022 to 14.05.2023*. Izgūts no: <https://www.mil.gov.ua/en/news/2023/05/14/the-total-combat-losses-of-the-enemy-from-24-02-2022-to-14-05-2023/>
- Ministru kabinets (2022). *Kariņš: pašreizējā ģeopolitiskā situācijā pieaug "Rail Baltica" projekta nozīmīgums*. Izgūts no: <https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/karins-pasreizeja-geopolitiska-situacija-pieaug-rail-baltica-projekta-nozimigums>
- NATO (2021). *Russia's top five myths about NATO*. Izgūts no: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2021/10/pdf/2110-russia-top5-myths-en.pdf
- NATO (2022). *NATO 2022 Strategic Concept*. Izgūts no: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
- NATO (2022). *Relations with Belarus*. Izgūts no: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49119.htm
- NATO Parliamentary Assembly (2023). *Ratification of Finland and Sweden's accession to NATO*. Izgūts no: <https://www.nato-pa.int/content/finland-sweden-accession>
- NBC News (2023). *Finland joins NATO, dealing a blow to Putin*. Izgūts no: <https://www.nbcnews.com/news/world/finland-joins-nato-blow-putin-rcna78067>
- Nizhnikau, R., & Moshes, A. (2020). Belarus in search of a new foreign policy: why is it so difficult?. *Danish Foreign Policy Review*, 29, 59. Izgūts no: https://pure.diiis.dk/ws/files/4581154/DIIS_Review_2020.pdf#page=50
- Oldberg, I. (2016). Is Russia a status quo power. *Swedish Institute of International Affairs*, 1. Izgūts no: https://www.researchgate.net/profile/Ingmar-Oldberg/publication/299513226_Is_Russia_a_status_quo_power/links/56fcf4d308ae3c85c0c8b046/Is-Russia-a-status-quo-power.pdf

- Permanent Mission of the RF to the EU (2023). *The Concept of the Foreign Policy of the Russian Federation*. Izgūts no: <https://russiaeu.ru/en/news/concept-foreign-policy-russian-federation>
- Pravo.by (2023). *О рассмотрении проекта новой Концепции национальной безопасности Республики Беларусь*. Izgūts no: <https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=P223s0001>
- Re:Baltica (2023). *Nesauciet par Pribaltiku*. Izgūts no: <https://rebaltica.lv/2023/04/nesauciet-par-pribaltiku/>
- Reuters (2022). *Analysis: Surge in Russia's defence and security spending means cuts for schools and hospitals in 2023*. Izgūts no: <https://www.reuters.com/world/europe/surge-russias-defence-security-spending-means-cuts-schools-hospitals-2023-2022-11-22/>
- Reuters. (2023). *Ukraine war, already with up to 354,000 casualties, likely to last past 2023 – U.S. documents*. Izgūts no: <https://www.reuters.com/world/europe/ukraine-war-already-with-up-354000-casualties-likely-drag-us-documents-2023-04-12/>
- Rimšāns, K. (2022). *Ģeopolitikas izaicinājumi Baltijas valstu reģionā* (Kursa darbs). Rīga: Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātes Politikas zinātnes nodaļa.
- Rostoks T. (2023). *Dzīve kodoldraudu ēnā. Latvijas ārējās un drošības politika*. 35-36. Izgūts no: https://www.lai.lv/publikacijas/latvian-foreign-and-security-policy-yearbook-2023-1047?get_file=1
- Rousseau, D. L. (2006). *Identifying threats and threatening identities: The social construction of realism and liberalism*. Stanford University Press. Izgūts no: https://books.google.lv/books?hl=lv&lr=&id=utmQUyGq_P0C&oi=fnd&pg=PP17&dq=Identifying+Threats+and+Threatening+Identities:+The+Social+Construction+of+...&ots=JVBo1m9Uls&sig=Bx1mtGapt8YnrDhaqqL78xL9SDU&redir_esc=y#v=onepage&q=Identifying%20Threats%20and%20Threatening%20Identities%3A%20The%20Social%20Construction%20of%20...&f=false
- Sadowski, A., & Maj, J. (2022). Interoperability and Complementarity of Civil Defense as Crucial Problems of Regional Security: The Case of the Suwalki Corridor1. *The Journal of Slavic Military Studies*, 35(2), 205-225. Izgūts no: <https://www-tandfonline-com.datubazes.lanet.lv/doi/epdf/10.1080/13518046.2022.2139576?needAccess=true&role=button>
- Shahi, D. K. (2022). *Geopolitics of contested neighbourhood: a case study of new Eastern Europe and the near abroad of Russia*. Izgūts no: https://scholar.google.com/scholar?hl=lv&as_sdt=0%2C5&q=GEOPOLITICS+OF+C

ONTESTED+NEIGHBOURHOOD%3A+A+CASE+STUDY+OF+NEW+EASTERN
+EUROPE+AND+THE+NEAR+ABROAD+OF+RUSSIA&btnG=

- Silae, N. (2022). Russia and its Allies in Three Strategic Environments. *Europe-Asia Studies*, 74(4), 598-619. Izgūts no: <https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/09668136.2021.1887087?needAccess=true&role=button>
- Statista (2023). *Number of military personnel in Russia as of 2023, by type*. Izgūts no: <https://www.statista.com/statistics/1334413/military-personnel-in-russia-by-type/>
- The White House (2022). *Out-Competing China and Constraining Russia*. National Security Strategy. 25. Izgūts no: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>
- The World Bank (2019). *Armed forces personnel, total – Central Europe and the Baltics*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1?locations=B8>
- The World Bank (2021). *Military expenditure (% of GDP) – Belarus*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.GD.ZS?locations=BY>
- The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Belarus*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=BY>
- The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Estonia*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=EE>
- The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Latvia*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=LV>
- The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Lithuania*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=LT>
- The World Bank (2021). *Military expenditure (current USD) – Russian Federation*. Izgūts no: <https://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.XPND.CD?locations=RU>
- Trading Economics (2023). *Russia Government Budget Value*. Izgūts no: <https://tradingeconomics.com/russia/government-budget-value>
- Trapans, J. A. (1998). *The Baltic states: defence and geopolitics*. *European security*, 7(3), 92-100. Izgūts no: <https://www.tandfonline-com.datubazes.lanet.lv/doi/epdf/10.1080/09662839808407374?needAccess=true&role=button>
- Trubowitz, P., & Watanabe, K. (2021). The geopolitical threat index: A text-based computational approach to identifying foreign threats. *International Studies*

Quarterly, 65(3),

852-865.

Izgūts

no:

<https://academic.oup.com/isq/article/65/3/852/6278490>

Usov, P. (2020). Evolution of the Belarus-Russia Union State: from integration to attempts of incorporation. *Studia i Analizy Nauk o Polityce*, (1), 96, 100-101. Izgūts no:

https://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.ojs-doi-10_31743_sanp_9839

Valsts robežsardze (2021). *Baltkrievija migrantu plūsmu uz Latviju izmanto kā hibrīdkara elementu*. Izgūts no: [https://www.rs.gov.lv/lv/jaunums/video-baltkrievija-migrantu-plusmu-uz-latviju-izmanto-ka-hibridkara-](https://www.rs.gov.lv/lv/jaunums/video-baltkrievija-migrantu-plusmu-uz-latviju-izmanto-ka-hibridkara-elementu)

[elementu?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.lv%2F](https://www.rs.gov.lv/lv/jaunums/video-baltkrievija-migrantu-plusmu-uz-latviju-izmanto-ka-hibridkara-elementu?utm_source=https%3A%2F%2Fwww.google.lv%2F)

Министерство обороны Российской Федерации (2021). *Принята новая Стратегия национальной безопасности Российской Федерации*. Izgūts no: <https://limited-army.ric.mil.ru/Stati/item/336026/>

Bakalaura darbs „Ģeopolitiskie izaicinājumi Baltijas valstu reģionā spēka draudu un drošības kontekstā” izstrādāts LU Sociālo zinātņu fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Darba apjoms (no ievada līdz secinājumiem ieskaitot) ir 103 305 rakstzīmes (ieskaitot intervālus, bet neieskaitot zemspvītras atsauces).

Autors: _____ Klāvs Rimšāns

(paraksts)

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Vadītājs: dokt., M.A. Mihails Potapovs _____

(paraksts)

25.05.2023.

Recenzents: Mg.sc.pol., pasniedzēja Sigita Struberga _____

(paraksts)

Darbs iesniegts Politikas zinātnes nodaļā 25.05.2023.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inga Poļaka _____

(paraksts)

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

____.____.____. prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: _____

(paraksts)

*Šis dokuments ir elektroniski parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu